

ช่วยกันนำพาประเทศไทย
ให้ก้าวไปอย่างสง่างาม ใน
ท่ามกลางประชาคมโลก

พระพรหมคุณาภรณ์
(ป. อ. ปยุตฺโต)

มงคลวารสารณีย์ ครบ ๑ ปี

พิธีเปิด

ชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต

และ

มูลนิธิชาติภูมิ ป. อ. ปยุตฺโต

อ.ศรีประจันต์ จ.สุพรรณบุรี

๑๒ มกราคม ๒๕๕๐

ช่วยกันนำพาประเทศไทย

ให้ก้าวไปอย่างสง่างาม ในท่ามกลางประชาคมโลก

© พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN ~~974-87948-7-3~~

พิมพ์ครั้งที่ ๑ - มกราคม ๒๕๕๐ ๔,๐๐๐ เล่ม

- มงคลวารสารนี้ ครบ ๑ ปี พิธีเปิดชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต
และมูลนิธิชาติภูมิ ป. อ. ปยุตฺโต ๑๒ ม.ค. ๒๕๕๐ ๒,๐๐๐ เล่ม
- หุ่นพิมพ์หนังสือ วัตถุนานแวศกวัน ๒,๐๐๐ เล่ม

แบบปก: พระชัยยศ พุทธิวิโร

พิมพ์ที่

สารบัญ

คำปรารภ	ก
ช่วยกันนำพาประเทศไทย ให้ก้าวไปอย่างสง่างาม ในท่ามกลางประชาคม โลก	๑
นำเรื่อง	๑
อดีตสร้างปัจจุบัน	๖
เหตุปัจจัยมากมาย กว่าจะได้ผลผลิต	๖
ผลผลิตบัดนี้ ผลิตผลเบื้องหน้า	๙
ชวนกันสรรค่อนาคต	๑๒
สมานฉันท์ และสามัคคี ชนิดไหนที่ขณะนี้ต้องการ	๑๒
อย่ามองข้ามสมานฉันท์ ในการทำบุญขั้นพื้นฐาน	๑๕
คนไทยชอบทำบุญแล้ว ถ้าศึกษาบุญด้วย จะเยี่ยมยอด	๑๘
พระเจ้าอโคทใช้ทรัพย์และอำนาจทำบุญอะไร	๒๑
คิดใหม่ ทำใหม่ จึงจะได้ความเจริญที่พึงปรารถนา	๒๖
เตรียมตัวให้พร้อม ที่จะนำพาไทยให้ก้าวไปอย่างสง่างาม	๓๐
ถ้าคนไทยมีคุณภาพแท้ ต้องก้าวไปนำทั้งโลกได้	๓๔

ช่วยกันนำพาประเทศไทย

ให้ก้าวไปอย่างสง่างาม ใน

ท่ามกลางประชาคมโลก^{หนึ่ง}

นำเรื่อง

ท่านพระเถระานุเถระที่รักนับถือทุกท่าน เริ่มตั้งแต่ท่านเจ้าคุณพระ
ธรรมโกศาจารย์ ที่ได้เอื้อเฟื้อมาเปิดงานเป็นประธานตั้งแต่เช้า และท่านที่
รู้จักกันสนิทสนมคุ้นเคย เป็นผู้ปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในท้องถิ่น โดยเฉพาะ
หลวงพ่อดำ วัดเสด็จ คือ ท่านพระครูโสภณสิทธิการ ซึ่งมีน้ำใจเมตตาอย่างยิ่ง

ขอเจริญพร โยมญาติมิตรสาธุชนทั้งหลาย ทั้งโยมที่เป็นชาวถิ่น
ศรีประจันต์ ชาวสุพรรณบุรี และโยมที่เดินทางมาจากถิ่นอื่น เช่น จาก
กรุงเทพฯ ทั้งท่านที่เป็นชาวถิ่นเดิมที่นี่ แต่ได้ออกไปตั้งหลักฐานที่อื่น
ซึ่งย้อนกลับมาเยี่ยมถิ่นศรีประจันต์นี้ และโยมที่อยู่ในกรุงเทพฯ หรือ

^{หนึ่ง} เรื่องนี้มีชื่อเต็มว่า “ชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตโต ของชาวศรีประจันต์ และปวง
ชาวสุพรรณบุรี ที่จะร่วมเป็นกำลัง ในการนำพาประเทศไทย ให้ก้าวออกไปอย่างสง่า
งามในท่ามกลางประชาคมโลก” พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) วัดญาณเวศกวัน
จังหวัดนครปฐม กล่าวที่ ชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตโต เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๙

จังหวัดอื่น ซึ่งก็มีน้ำใจให้โอกาส หรือจะเรียกว่าให้เกียรติมาร่วมในงานนี้ ทั้งหมดนี้ เป็นเรื่องของความมีน้ำใจเป็นกุศล ถือว่าได้มาทำบุญร่วมกันในวันนี้ เป็นการได้ทำสิ่งที่เป็นสิริมงคล ให้เป็นการเริ่มต้นที่ดี

ความมีน้ำใจเป็นกุศลและมาทำบุญร่วมกันวันนี้ เป็นเรื่องเจาะจงมาที่อ่าตมภาพ ในเมื่อจุดปรารถนาของเรื่องมาอยู่ที่ตัวอ่าตมภาพ ก็เป็นการแน่นอนว่าเจ้าตัวจะต้องแสดงน้ำใจตอบแทน เมื่อไม่สามารถทำอะไรอื่น ก็ได้แต่กล่าวเป็นวาจา คือขออนุโมทนาขอบพระคุณ และขอบคุณ ขอบใจทุกๆ ท่าน ที่ได้ร่วมแรงร่วมใจกันด้วยความสามัคคี โดยมีคุณธรรม เช่น มีศรัทธา ทั้งศรัทธาในพระศาสนา และศรัทธาในบุญในกุศล พร้อมทั้งมีน้ำใจประกอบด้วยเมตตาธรรม คือไม่ตรีจิต หรือมิตรภาพ เป็นต้น รวมแล้วก็คือ มีคุณธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี แล้วก็มาร่วมแรงร่วมใจกันทำให้เกิดงานบุญขึ้น ดังที่ปรากฏอยู่ในบัดนี้

นอกจากอนุโมทนาแล้ว ก็ต้องขออภัยไปพร้อมกันด้วย ข้อที่ต้องขออภัยซึ่งเห็นง่ายๆ ก็คือ ควรจะมาตั้งแต่เช้า และเดินนั้นทางคณะกรรมการก็จัดกำหนดการให้มาตอนเช้าด้วย แต่ก็ติดขัด ต้องขอโอกาสมาเฉพาะตอนบ่าย เหมือนกับว่ามีน้ำใจตอบแทนโยมไม่เต็มที่

เมื่อขออภัย ก็ต้องมีเหตุผลในการขออภัย ก็จึงต้องขอโอกาสชี้แจงแสดงเหตุผลนิดหน่อย เรื่องไม่มีอะไรมาก ก็เกี่ยวกับความเจ็บไข้ได้ป่วย

ความจริง เวลาที่ไม่ใช่โอกาสที่จะมาเล่าเรื่องเจ็บไข้ได้ป่วยกัน แต่ก็ขอเล่าเล็กน้อยพอให้เป็นส่วนอ้างอิง คือเป็นเหตุผลที่ยกมาพูดแล้วก็รู้กัน เพื่อจะได้เข้าใจ แล้วก็โล่งใจด้วย

อาตมภาพมีข้อติดขัดในเรื่องร่างกาย โดยเฉพาะในช่วงเช้าถึงเที่ยงนี้ไปไหนแทบไม่ได้เลย ยิ่งถ้ามีการฉันอาหารก็เป็นอันต้องตัดไปเลย พุดง่าย ๆ สั้น ๆ รวบรวมว่า ไม่ว่าฉันเพลหรือฉันเช้าก็ตาม ฉันเสร็จแล้วต้องรีบนอนภายในประมาณสิบนาที มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาในสมองที่นี้ ถ้ายังมีเหตุให้อ่านหนังสือแม้แต่คำสองคำ ก็เกิดเรื่องใหญ่ไม่ใช่ใหญ่โตถึงกับเข้าโรงพยาบาล แต่เป็นเรื่องใหญ่สำหรับชีวิตในวันนั้นคืออาจจะเกิดอาการปวดศีรษะขึ้นมา แล้วก็ปัญหาไปทั้งวัน หรือ ๒-๓ วัน

ตามปกติ อาตมาไม่มีเลยเรื่องอาการปวดศีรษะ ตั้งแต่บวชพระมานี้ปวดศีรษะมีอย่างเดียวคือ เวลาเป็นไข้หวัด แต่เวลานี้ถ้าไปอ่านหนังสือหลังฉันก็เกิดปัญหาบีบคั้นในศีรษะ จึงทำให้ไม่ได้มาที่นี้ในช่วงเวลาเช้าถึงเพล ไม่เฉพาะที่นี้ แม้ที่อื่นก็ไม่ได้ไปไหน

แล้วตอนนี้ก็มีเรื่องเพิ่มเข้ามาเฉพาะหน้า คือ เรื่องระบบทางเดินอาหาร เรียกว่าง่าย ๆ ก็คือเรื่องท้องนั่นเอง อาตมาถ้าท้องเสีย ท้องเดิน ถึงจะถ่ายวันละ ๔-๕-๖-๗ ครั้ง ติดกัน ๓-๔ วัน ก็สู้ได้ แต่อาการที่กำลังเป็นอยู่นี้ ก็คือว่า ไม่ต้องท้องเสีย ไม่ต้องท้องเดิน ขอเรียกว่าท้องคล่องครั้งเดียวเท่านั้น หหมดแรงเลย แทบหน้ามืดเกือบทั้งวัน ระยะเวลาสั้น ๆ ก็เพลียมาก ๆ

แต่จุดที่กระทบกระเทือนที่สุดคือ สมอง ซึ่งจะเพลียอย่างมากจนกระทั่งบางทีนึกอะไรแทบไม่ออก คิดอะไรแทบไม่ได้ พอดี ๒-๓ วันนี้เกิดปัญหานี้มากที่สุดทีเดียว ก็เลยต้องขออภัย

เมื่อรู้เข้าใจเรื่องราวเหตุผลกันแล้ว ก็จะได้พากันไปทั้งสองฝ่าย ผู้พูดเองก็ได้ชี้แจงให้ทราบแล้ว ฝ่ายโยมได้ฟังทราบเรื่องแล้ว ก็จะได้ให้อภัย

ที่นี้ ย้อนกลับมาพูดในเรื่องของงานนี้ ก็เป็นอันว่า เป็นเรื่องที่ต้อง อนุโมทนาอย่างยิ่งที่ ชาวศรีประจันต์ ขยายไปยังชาวสุพรรณบุรี และ ตลอดไปถึงญาติโยมคนไทยทั้งหลาย ทั้งในกรุงเทพฯ ส่วนกลาง รวมทั้งส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้มีน้ำใจมาดำริคิดการและได้จัดให้มีสิ่ง ที่เรียกว่า ซาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตโต ขึ้น ซึ่งได้ทำพิธีเปิดไปแล้ว และยังได้ตั้งมูลนิธิซาติภูมิ ป. อ. ปยุตโต ขึ้นด้วย

เรื่องนี้มีมองในแง่หนึ่งก็คือ เป็นความตั้งใจที่ท่านทั้งหลายได้ให้ ความสำคัญแก่อาตมภาพ อย่างที่บางครั้งเรียกกันว่าเซ็ดชูเกียรติ ซึ่ง เป็นน้ำใจของท่านทั้งหลาย ที่แสดงออกแล้วก็มาตกที่อาตมภาพ ในฐานะ ที่เป็นผู้รับ ก็เลยกลายเป็นศูนย์กลาง เป็นจุดรวมน้ำใจนั้น กลายเป็น ว่าอาตมภาพนี้มีดีอะไร ที่ทำให้โยมได้มาแสดงน้ำใจ มาเซ็ดชูเกียรติ อะไรต่างๆ นี่มองในด้านหนึ่งก็มาลงที่อาตมภาพ

แต่ในเวลาเดียวกัน ถ้ามองกลับอีกที การจัดงานนี้เป็นการ ประกาศคุณความดีของผู้จัด แม้ว่าท่านผู้จัดจะไม่ได้ตั้งใจ แต่ความจริง เป็นอย่างนั้น เพราะว่าผู้จัดได้มีน้ำใจดีงามมากมายอย่างที่พูดเมื่อกี้ เช่น มีศรัทธาในธรรม คือมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม มีเมตตา หรือมีพรหม วิหารธรรม คือธรรมของพระพรหมทั้งหมด พระพรหมก็คือผู้สร้าง นี่ก็ สร้างงานสำคัญให้เกิดมีขึ้นมา

ท่านทั้งหลายมีน้ำใจอย่างนี้ แล้วก็มีสามัคคี มีความเพียร พยายาม จึงได้มาพร้อมเพรียงร่วมแรงร่วมใจกันทำงานที่เป็นประโยชน์ ส่วนรวมให้เกิดขึ้น จึงเห็นชัดว่า งานนี้เกิดมีขึ้น และสำเร็จได้ เพราะ

คุณความดีของผู้จัดทำ

เพราะฉะนั้น การจัดตั้งมูลนิธิก็ตาม การเกิดมีชาติภูมิสถานก็ตาม มองให้ลึกลงไปก็คือ การประกาศคุณความดีของชาวศรีประจันต์ และความมีน้ำใจของชาวสุพรรณบุรี

ทั้งนี้ รวมทั้งญาติโยมที่เกี่ยวข้องแม้จะอยู่ในถิ่นอื่น ตลอดจนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีน้ำใจมุ่งทำตามสนับสนุนส่งเสริมตามหลักพรหมวิหารธรรม โดยเฉพาะ อาจารย์อำนวย จันเงิน ซึ่งถึงจะอยู่ไกล ก็ได้มาร่วมขับเคลื่อนอย่างจริงจัง โดยนำส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการจัดการดำเนินการให้เกิดมีชาติภูมิสถานและมูลนิธิดังได้กล่าวมา

เรื่องนี้เราจะต้องตระหนักไว้ เพราะความมีคุณธรรมของผู้คิดริเริ่มจัดเตรียมการต่างๆ นี้แหละ จึงทำให้ความเจริญก้าวหน้าเป็นไปได้ ลำพังอากาศภาพ ถึงจะมีคุณความดีอะไรก็ตาม มันก็จบอยู่แค่นั้น ถ้าไม่มีโยมญาติมิตรทั้งหลาย ไม่มีชาวศรีประจันต์ ซึ่งมีคุณธรรม มามองเห็นคุณความดีนั้น แล้วมาจัดมาทำดำเนินการ ถ้าไม่มีท่านเหล่านี้ หรือท่านเหล่านี้ไม่มีคุณสมบัติที่วามานั้นแล้ว งานนี้ก็ไม่ได้เกิดขึ้นแน่นอน

ขอย้ำอีกครั้ง เมื่อมองดูให้ดี ก็เป็นอันว่า กิจกรรมและผลงานอะไรต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาปรากฏอยู่นี้ เป็นการประกาศคุณความดีของชาวศรีประจันต์ ชาวสุพรรณบุรี และทุกท่านผู้ได้ดำเนินการทั้งหมด

แต่มองอีกที ที่กล่าวมานั้นก็เป็นความสัมพันธ์ร่วมระหว่างกัน คือ การที่อากาศภาพ และชาวศรีประจันต์ พร้อมทั้งทุกท่านที่จัดทำดำเนินการ

นั้น มาสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อิงอาศัยกันและกัน จึงทำให้เกิดมีสิ่งเหล่านี้
ขึ้น ตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ที่เรียกว่า หลักอิทัปปัจจยตา หรือ
ปฏิจจสมุปบาท

หมายความว่า ถ้าไม่มีอาตมภาพที่ญาติโยมจะยกขึ้นเป็นข้อ
ปรารภ โยมก็ไม่ได้ทำอันนี้ และในทางกลับกัน ถึงมีอาตมภาพ แต่ถ้าไม่
มีชาวศรีประจันต์ งานทั้งหมดนี้ก็ไม่เกิดมาเหมือนกัน

อดีตสร้างปัจจุบัน

เหตุปัจจัยมากมาย กว่าจะได้ผลผลิต

ความสัมพันธ์นั้นเป็นสิ่งสำคัญ เป็นเรื่องของเหตุปัจจัย ถ้าเราใช้เหตุปัจจัยให้เป็นไปในทางที่ตรงตามกฎต้องแล้ว ก็จะเกิดผลที่ตรงตามขึ้นมา

การที่เกิดชาติภูมิสถาน และมีมูลนิธิชาติภูมิ ทั้งหมดนี้ขึ้นมา เมื่อมองไปชั้นหนึ่ง คนก็จะบอกว่า นั่นก็เพราะว่าอาตมภาพได้ไปทำสิ่งที่เป็นการความดีงามความเจริญก้าวหน้าต่างๆ ขึ้นมา

แต่เมื่อมองความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยไปให้ตลอด ก็จะเห็นว่าทั้งหมดนี้เป็นผลที่เนื่องกันกับศรีประจันต์ทั้งนั้น

หมายความว่า ถ้าไม่มีศรีประจันต์ อาตมภาพก็เกิดมีขึ้นไม่ได้
ดูง่ายๆ ถ้าศรีประจันต์ไม่มี อาตมานี้ตั้งแต่ตัวเองก็เกิดมาไม่ได้
หมายความว่า ตั้งแต่ตัวเองที่เกิดมา มีกำเนิด ก็โดยมีโยมบิดา โยมมารดา ตลอดจนบรรพบุรุษชาวศรีประจันต์สืบๆ มา

อึ้ง ศรีประจันต์นี้ก็กินขอบเขตไปกว้างขวาง คลุมถึงดอนเจดีย์ด้วย เพราะแต่ก่อนนี้ ดอนเจดีย์อยู่ในอำเภาศรีประจันต์ แล้วจึงแยกออกไปตั้งเป็นอีกอำเภอหนึ่ง

ต่อจากนั้น เมื่ออาตมาโตขึ้น ก็ไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนอนุบาล

คุณครูเฉลียว ต่อมาโตขึ้นอีกหน่อย ก็ไปเรียนประถมหนึ่งถึงประถมสี่ที่โรงเรียนประชาบาลชัยศรีประชาราษฎร์

โรงเรียนชัยศรีประชาราษฎร์นี้ ไม่ทราบว่าเป็นปัจจุบันยังคงชื่ออยู่หรือเปล่า ก็คือโรงเรียนวัดยางนั่นเอง

เมื่อเรียนที่โรงเรียนชัยศรีประชาราษฎร์จบแล้ว ก็ไปเรียนมัธยมในกรุงเทพฯ ที่โรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา กรุงเทพฯ ก็จึงมีส่วนร่วมให้อาตมภาพมีชีวิตเจริญงอกงามขึ้นมาด้วย

จากนั้น กลับจากกรุงเทพฯ ก็มาบวช เริ่มชีวิตบรรพชิต เป็นสามเณรที่วัดบ้านกว้าง โดยหลวงพ่ोज้าคุณเมธีธรรมสารเป็นอุปัชฌาย์ ตอนนั้นท่านยังเป็นพระครูอยู่

ได้นักธรรมตรีในปีแรกแล้ว ก็ไปเรียนต่อที่วัดประสาธทอง ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี สอบนักธรรมโท และฝึกวิปัสสนาแล้ว จะตามอาจารย์ที่ชวนไปอยู่ในสำนักวิปัสสนา โยมก็เลยขังไว้และพาเข้ากรุงเทพฯ ไปเรียนปริยัติต่อ โดยอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ ที่หลวงพ่ोज้าคุณเทพคุณาธารเป็นเจ้าของ อยู่กับท่านพระครูปลัดสเม็ย กิตติหัตถ์โต แล้วก็เรื่อยมาอย่างนี้ ไม่ต้องเล่ารายละเอียด

รวมความแล้ว ที่มาเป็นอย่างนี้ได้ ก็เป็นอันว่าต้องอาศัยคุณความดีของท่านผู้มีพระคุณทั้งหลายมากมาย ตั้งแต่ญาติพี่น้อง วงศ์ตระกูล ไปจนกระทั่งชาวท้องถิ่น และครูบาอาจารย์

เพราะฉะนั้น ที่อาตมภาพได้เกิดมาจนเป็นอย่างนี้ได้ พุตรวบรวมว่า ก็ได้อาศัยชาวศรีประจันต์เป็นที่เริ่มต้นนั่นเอง จึงบอกว่าเป็นเรื่องหนึ่ง

เป็นอันว่า เมื่อมองตามเหตุตามผลในแง่นี้แล้ว ก็เท่ากับว่า
อาตมาเป็นผลผลิตอันหนึ่งของศรีประจันต์ หรือเป็นผลผลิตของ
สุพรรณบุรี และในที่สุดก็เป็นผลผลิตของประเทศไทยด้วย

ในเมื่อเป็นผลผลิต ผู้ที่ผลิตก็ต้องมีบทบาทสำคัญ เพราะฉะนั้น
เราจึงไม่ลืมให้ความสำคัญแก่ผู้ผลิต ดังที่พระพุทธเจ้าทรงสอนหลัก
กัตถัญญกตเวทิวํ เพื่อเราจะได้ไม่ลืมตัวว่า ผลผลิตที่เกิดขึ้น ต้องมี
บุพการีเริ่มมา เมื่อจัดงานให้แก่ลูกหลาน ก็เป็นอันว่า ต้องนึกถึงบุพการี
ผู้ให้กำเนิด จนกระทั่ง ปู่ ย่า ตา ยาย ตลอดถึงบรรพบุรุษทั้งหลายด้วย

เพราะฉะนั้น เมื่อเรามาทำงานบุญกันวันนี้ ถ้าจะนึกถึงอาตมา ก็
คือต้องนึกไปถึงบรรพบุรุษชาวศรีประจันต์ และชาวถิ่นใกล้เคียง หมด
ทั้งสุพรรณบุรี ทั่วประเทศไทยนี้ มารวมกันเข้า จนทำให้ผลผลิตอันหนึ่ง
เกิดขึ้น หมายความว่า เราก็ประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั่นเอง
เอาแค่นี้ก่อน ถ้ามองกว้างออกไปอีก ก็รวมถึงทั้งโลก ที่มีจุดเริ่มของ
ความเป็นมนุษย์อันเดียวกัน

เมื่อมองในแง่นี้ ก็เป็นอันว่า อาตมภาพเป็นผลที่ปรากฏขึ้นมา
โดยอาศัยเหตุปัจจัยที่ดั่งงามในอดีต

ที่นี้ มองอีกด้านหนึ่ง เรายังจะต้องก้าวต่อไปในอนาคต เมื่อเรา
ทั้งหลายรวมทั้งอาตมาเกิดมาอย่างนี้แล้ว เราก็จะเป็นส่วนร่วมในการ
ที่ประเทศชาติของเรา ตั้งต้นแต่ถิ่นชาติภูมิศรีประจันต์นี้ จะมีความ
เจริญงอกงามต่อไป

ผลผลิตบัดนี้ ผลิตผลเบื้องหน้า

อดีตนั้นล่วงลับไปแล้ว เอาคืนไม่ได้ แต่มันส่งผลมาให้เกิดเป็นปัจจุบัน และสิ่งที่จะต้องทำ ก็คือปัจจุบันที่จะเป็นเหตุปัจจัยนำไปสู่ออนาคต

อนาคตจะเป็นอย่างไร เป็นเรื่องที่เราต้องเอาใจใส่ให้ความสำคัญ เพื่อจะได้ทำปัจจุบันนี้แหละให้ถูกให้ดีที่สุด

นี่ก็หมายความว่า บัดนี้ ผู้ที่เป็นผลผลิตทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็น อาตมภาพก็ตาม ท่านผู้อื่นก็ตาม จะต้องคำนึงว่า เราจะมาช่วยกัน มาร่วมกันอย่างไร ในการที่จะสร้างสรรค์ความดีงาม ความเจริญก้าวหน้าสืบต่อไปในอนาคต

ทั้งนี้เพราะว่า ไม่ว่าจะตั้งใจหรือไม่ หรือจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม เวลานี้ เราที่เป็นผลผลิตของอดีต ก็กลายเป็นผู้ผลิตผลผลิตที่จะเกิดมีต่อไป ดังนั้น ไหนๆ ก็ต้องผลิตกันแล้ว ก็เตรียมผลิตกันให้ดีจริงๆ

การที่เราจัดตั้งชาติภูมิสถาน และมูลนิธิกันขึ้นนี้ เมื่อมองให้ดี ก็จึงเป็นเรื่องของการที่เราмаคิดกันถึงอนาคตนี้เอง คือ เรามาจัดกิจกรรม ดำเนินกิจการ ตั้งองค์กร เตรียมการอะไรต่างๆ ขึ้นมา ก็เพื่อให้เป็นปัจจัยที่จะหนุนให้เกิดความดีงามความเจริญก้าวหน้าในอนาคตสืบไป

เพราะฉะนั้น สิ่งที่จะต้องคิดถึงพิจารณากันให้มาก จึงอยู่ที่ว่า เราจะทำอะไรกันอย่างไร เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามสืบต่อไปในอนาคต อันนี้คือภารกิจที่อยู่ต่อหน้า

ตรงนี้แหละสำคัญนัก อย่างที่กล่าวแล้วว่า การที่เราจะมีความดีงามความเจริญอะไรเกิดขึ้น ก็ต้องอาศัยเรี่ยวแรงกำลังขององค์ประกอบต่างๆ มาเสริม มาอุดหนุนซึ่งกันและกัน และองค์ประกอบสำคัญที่สุดก็คือบุคคลผู้มีคุณธรรม มีคุณสมบัติ ที่มาเริ่ม มาร่วม และมาทำงาน

งานอย่างที่ทำอยู่นี้ แสดงถึงน้ำใจของท่านที่ทำงาน คือ ตามปกติท่านที่ทำงานอย่างนี้ มักมีน้ำใจอยู่แล้วที่จะเอื้อเกื้อหนุนต่อกิจการที่ดีงามที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน แก่สังคมส่วนรวม พอมาเจอเรื่องนี้ ท่านจึงจัดจึงทำขึ้นด้วย

แต่ถ้ามองไปในอดีต เราจะเห็นว่า ท่านเหล่านี้ได้จัดทำสิ่งดีงามหรือเรื่องบุญกุศลอย่างนี้เรื่อยมาอยู่แล้ว

ยกตัวอย่างง่ายๆ ก็อย่างหลวงพ่อดีใจ คือท่านพระครูโสภณสิทธิการนั้น ก็ไม่ใช่ที่ท่านจะมาทำประโยชน์เฉพาะงานนี้เท่านั้น แต่ท่านได้สนใจในเรื่องงานบุญ งานกุศล งานสร้างสรรค์ งานทำประโยชน์แก่ท้องถิ่น งานสร้างชุมชนให้มีความเจริญงอกงามอยู่ในสันติสุข มาแต่ไหนแต่ไร ไม่รู้กี่สิบปีแล้ว

งานสำคัญของท่าน ก็คือการสร้างคน ทั้งงานเผยแผ่สั่งสอนอบรมประชาชนในวงกว้าง และใกล้ชิดเข้ามาจนกระทั่งถึงในวัด คือบวชพระบวชเณร เฉพาะอย่างยิ่ง การจัดกิจกรรมบวชเณรภาคฤดูร้อนที่วัดพยุหคณาราม ซึ่งท่านทำมานานเป็นสิบๆ ปี จนกระทั่งเวลานี้ เณรที่ท่านได้ให้บรรพชา ที่บวชภาคฤดูร้อนเดือนหนึ่ง บางส่วนอยู่ต่อมาจนกระทั่งหลายองค์ได้เรียนจบประโยค ๔ แล้ว และมาเป็นกำลังของพระศาสนา

ที่ว่านี่ก็เป็นตัวอย่าง คือ เราดูว่าท่านเหล่านี้มาทำกิจกรรมความดี อันนี้ แต่ที่จริงนั้น ท่านได้ทำงานสร้างสรรค์เรื่อยมาอยู่แล้ว แต่ตอนนี้ เราก็มาก้าวกันไปอีกขั้นหนึ่ง คือ มารวมกำลังกันว่า เมื่อเรามีบุคคลผู้เอา ใจใส่ในกิจการของส่วนรวม มีกำลังอย่างนี้แล้ว เราก็หนุนให้กำลัง เหล่านี้มารวมกัน มาสามัคคี มาพร้อมเพรียงกัน ที่จะเดินหน้าสู่ออนาคตต่อไป

รวมความว่า การที่ได้มีงานนี้ขึ้น เป็นการประกาศว่า เรามี ความดีและมีคนดีอยู่ในถิ่น และเราก็นำเอาความดีและคนดีนั้น มาร่วมกันสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ท้องถิ่น แล้วขยาย ไปถึงสังคม ประเทศชาติสืบต่อไป

ข้อสำคัญก็คือ ในการที่จะเอาความดีและคนดีมารวมกันได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์สามัคคี

ตอนนี้ จึงต้องเอาความสามัคคีมาเป็นพลังที่จะรวบรวมคน เพื่อ รวบรวมความดี รวบรวมพลังความรู้ สติปัญญาความสามารถ ให้เข้ามา ประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เมื่อรวมกันได้ ก็จะเป็นพลังอันใหญ่ที่จะขับเคลื่อนท้องถิ่น ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

งานบุญวันนี้ เป็นการประกาศความสามัคคีของญาติโยมชาวศรี ประจันต์ ร่วมด้วยชาวสุพรรณบุรี รวมกับชาวกรุงเทพฯ และชาว ประเทศไทยทั้งหมด

เมื่อได้ประกาศความสามัคคีที่ได้มีมาแล้ว ก็ขอให้เรามีพลังความ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๑๓

สามัคคีนั้นสืบต่อไป เพื่อให้ความสามัคคีเป็นพลังนำไปสู่ความสำเร็จ

ชวนกันสรรค่อนาคต

สมานฉันท์ และสามัคคี ชนิดไหนที่ขณะนี้ต้องการ

ทำอย่างไรความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ เราบอกว่าความสามัคคีคือ ความพร้อมเพรียงกัน การมารวมกำลังร่วมกันทำการที่ดั่งงามเป็น ประโยชน์ แต่จะรวมกันได้อย่างไร มองลึกลงไปก็ต้องมีเหตุปัจจัย

เหตุปัจจัยอย่างหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งบอกได้ง่ายก็คือ ศรัทธา อย่าง ญาติโยมมีศรัทธาในพระสงฆ์ ในพระศาสนา ก็ไปรวมกัน ไปรวมกัน ทำบุญ หรือไปช่วยงานช่วยการที่วัด นี้ก็เกิดความสามัคคี

นอกจากศรัทธา ธรรมะคือคุณสมบัติในตัวเราก็อีกอย่างหนึ่งที่ สำคัญ ก็คือ จันทะ ที่แปลว่า ความพอใจใฝ่ปรารถนา หมายถึงพอใจใฝ่ ปรารถนาจะทำอะไรบางอย่างที่มองเห็นว่าดีงาม

คนเรานี้ ถ้าพอใจชอบใจอยากได้อะไรอันเดียวกัน ก็อาจจะเกิด ปัญหา ต้องแย่งชิงทะเลาะกัน ทำให้แตกสามัคคี แต่ถ้าพอใจอยากจะทำอะไรที่ดั่งงามตรงกัน ลงเป็นอันเดียว ก็จะเกิดความสามัคคี

ความพอใจนี้ ทางพระเรียกว่า “จันทะ” อากาการที่ประสานกัน เสมอกัน ลงกัน ตรงกัน ท่านเรียกว่า “สมานะ”

ที่นี่ ถ้ามีจันทะคือความพอใจใฝ่ปรารถนาจะทำนั้น ตรงกัน

เสมอกัน ลงกัน ร่วมกัน เป็นสมานะ ก็เรียกว่า “สมานฉันท์” ก็คือ คำว่า **สมานฉันท์** นั่นเอง

เราจะมีสามัคคีกันดีได้ ก็โดยมีสมานฉันท์ ถ้ามีสมานฉันท์แล้ว เราก็จะสามัคคีกันแน่นแฟ้น

การที่ญาติโยมชาวศรีประจันต์มีความสามัคคี ดังที่แสดงออกมาอย่างน้อยในวันนี้ ก็เป็นตัวอย่างของความมีสมานฉันท์นี้แหละ ญาติโยมมีสมานฉันท์คือมีความพอใจใฝ่ปรารถนาอะไรที่ตรงลงเป็นอันเดียวกัน ลองพูดกันให้เจอลีว่า เอ๊ะ ที่เรามาสามัคคีกันคราวนี้ เรามีตัวฉันท์อะไรหนอ ที่สมานกัน จับอันนั้นให้ได้ คือฉันท์ที่ร่วมกัน ความพึงพอใจใฝ่ปรารถนาที่เป็นอันเดียวกัน อันนี้แหละคือแก่นของความสามัคคี

ที่นี้ ความพอใจใฝ่ปรารถนาอันดีที่ร่วมกัน ก็มี ๒ แบบ คือความพอใจบางอย่าง เช่น ความชื่นชมในคุณงามความดี สิ่งที่ดีงามเมื่อชื่นชมเหมือนกันไป ใจเราก็ร่วมกันเป็นสามัคคีจริง เพราะว่าความพอใจที่ตรงกันนั้นมายึดเหนี่ยวใจให้รวมกันได้

แต่ฉันท์ที่ทำให้เกิดความสามัคคีแบบนี้ เป็นความสามัคคีที่ค่อนข้างหยุดนิ่ง สามัคคีคืออยู่เฉยๆ ก็เลยอาจจะไม่ก้าวไปไหน

ที่นี้ ฉันท์ที่จะทำให้เกิดสามัคคีที่มีพลังยิ่งใหญ่ ทำให้เกิดความก้าวหน้าได้ ต้องเป็นฉันท์ที่แท้ คือ ความพอใจใฝ่ปรารถนาจะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง โดยมีใจใฝ่ปรารถนาเลยต่อไปถึงจุดหมาย คือ เรามองเห็นจุดหมายอะไรสักอย่างหนึ่ง เมื่อเราใฝ่ปรารถนาจุดหมายนั้นแล้ว

เราก็อยากจะทำกรเพื่อให้ถึงจุดหมายนั้น ตัวนี้แหละจึงจะเป็นฉันทะที่แท้จริง คือ ความพอใจใฝ่ปรารถนาที่จะทำ (ไม่ใช่แค่พอใจเฉยๆ)

ถ้าอยากทำการเพื่อให้บรรลุจุดหมายอย่างหนึ่งขึ้นมา คราวนี้ละก็ มันจะเป็นพลังซึ่งทำให้เกิดความสามัคคีชนิดที่ไม่ใช่หยุดนิ่ง แต่เป็นการรวมตัวรวมกำลังกันเพื่อทำการอะไรอย่างหนึ่ง คือเป็นความสามัคคีที่พร้อมด้วยความมุ่งมั่นที่จะเดินหน้าไป ในการทำอะไรต่ออะไรที่จะให้เจริญก้าวไปสู่ความสำเร็จบรรลุจุดหมายที่ต้องการนั้น

เราต้องการสมานฉันท์แบบนี้ ประเทศชาติของเราก็ต้องการสมานฉันท์แบบนี้มาก

ประเทศไทยไม่ใช่ต้องการสมานฉันท์เฉพาะที่ภาคใต้หรอก ญาติโยมพูดกันนักกว่าทำอะไรจึงจะให้เกิดสมานฉันท์ที่ภาคใต้ ปัญหาภาคใต้เราคิดแก้ไขในเรื่องสมานฉันท์กันมาตั้งนานแล้ว ก็ยังไม่สำเร็จสักที เพราะที่จริง ปัญหาที่แท้ไม่ใช่แค่ไม่สมานฉันท์กันที่ภาคใต้ แต่ปมใหญ่อยู่ที่คนไทยไม่สมานฉันท์กันในเรื่องภาคใต้

นอกจากนั้น เราไม่ต้องไปรอ เพราะสมานฉันท์นั้นต้องใช้ทุกที่ทุกเวลา แล้วอย่าลืมแง่มุมของสมานฉันท์อย่างทีบอกเมื่อกี้ อย่าเอาแค่สมานฉันท์แบบหยุดนิ่ง ไม่ใช่ว่าพอใจใฝ่ปรารถนาสิ่งทีดีงาม แล้วชื่นชมพอใจรวมใจกันได้แค่สามัคคีอยู่หนึ่งๆ เฉยๆ แต่ต้องรวมกำลังรวมใจแบบมีจุดมุ่งหมายและใฝ่จะทำอย่างทีว่าแล้ว คือ จะทำการนี้เพื่อให้ถึงจุดหมายนั้น

ถ้าสมานฉันท์อย่างนี้ ความสามัคคีจะมีพลังทีแท้จริง เราจะมุ่งมั่น

เดินหน้าไปได้ เราต้องการความสามัคคีแบบนี้

โดยเฉพาะเวลานี้ สังคมประเทศชาติ เรารู้กันอยู่ว่ามีปัญหา มาก ต้องมีการแก้ไขพร้อมกันไปกับการสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้น เราจะต้องมี สมานฉันท์กันให้มาก

อย่ามองข้ามสมานฉันท์ ในการทำบุญขั้นพื้นฐาน

เราพูดกันเรื่อยมาถึงความสามัคคี ครั้นถึงตอนนี้เกิดมีคำว่า สมานฉันท์ เราก็นิยมพูดกันเกร่อ จนบางทีแทบจะลืมความสามัคคี ทั้งที่ เอาเข้าจริง คำว่า “สมานฉันท์” มีความหมายแค่นี้ เราก็ไม่ชัดเจนเลย

ที่จริง “สมานฉันท์” เป็นคำเก่า อาตมาก็เลยอยากจะเล่าเรื่องให้ ฟัง จะได้มองเห็นว่ามันเป็นคำที่แสนจะเก่าแก่ และสมานฉันท์ที่สำคัญก็ คือสมานฉันท์ที่ทำให้มาร่วมสามัคคีกันทำบุญ

ในที่นี้ จะเล่าให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง เรียกว่า เรื่องกำเนิดพระ อินทร์ โยมรู้จักพระอินทร์กันทุกท่าน พระอินทร์ก็เกิดจากสมานฉันท์นี้ แหละ ถ้าไม่มีสมานฉันท์ ก็ไม่มีพระอินทร์ ถ้าเป็นญาติโยมเก่าๆ ก็ น่าจะรู้เรื่องของพระอินทร์นี้ว่าตามคติพระพุทธศาสนาพระอินทร์เกิดมา อย่างไร ก็เลยมาทบทวนเรื่องเก่ากันหน่อย

ได้บอกเมื่อกี้ว่า พระอินทร์นี้เป็นเรื่องที่เกิดจากสมานฉันท์ และ เป็นการมาสมานฉันท์กันในการทำบุญ เรื่องเป็นอย่างไร คำในบาลีนั้น บอกความหมายของสมานฉันท์ชัดเลย และขอให้โยมสังเกตหรือ วิเคราะห์ดูด้วยว่าบุญในเรื่องนี้คืออะไรบ้าง

ในคัมภีร์ท่านเล่าไว้ว่า มีคนหนุ่ม ๓๓ คน เอาละสิ พอเริ่มเรื่องก็ขอแทรกนิดหนึ่ง คือให้สังเกตว่า คำว่า “๓๓” นี้แหละ เป็นที่มาของคำว่าดาวดิงส์ ที่เป็นชื่อสวรรค์ของพระอินทร์

อธิบายหน่อยว่า “๓๓” นั้น เป็นภาษาบาลีว่า “เตตติส” (อ่านว่า เตตติงสะ) แล้ว เตตติส ก็มาเป็น “ดาวติส” (ไทย=ดาวดิงส์; บางทีเรียกว่า ไตรตรีงษ์ ซึ่งเป็นรูปที่เพี้ยนมาจากคำสันสกฤต)

ในคนหนุ่ม คือมาณพ ๓๓ คนนี้ คนหนึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ (ชื่อนายมฆะ) ส่วนอีก ๓๒ คน ก็เป็นเพื่อนๆ ในชุมชนเดียวกัน

มาณพหรือชายหนุ่ม ๓๒ คนนี้ ได้มีสมานฉันท์กับพระโพธิสัตว์ (คำบาลีว่า “เตตติส ชนา โพธิสตุเตน สมานจจนฺทา”) ในการทำงานบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชน เพื่อทำชุมชนนั้นให้ดีงาม รื่นรมย์ ร่มรื่นและร่มเย็น ปลอดภัย มีความสะดวกในการที่จะทำกิจกรรมการงานต่างๆ ที่จะให้เกิดความเจริญงอกงามและอยู่กันร่มเย็นเป็นสุข

เมื่อจะมาร่วมงานกัน นายมฆะที่เป็นผู้นำ ก็ให้ทุกคนรักษาศีล ๕ เช่น ไม่ตักตึงในเรื่องเงินทอง ไม่ดื่มสุรา เป็นต้น แล้วมาณพ ๓๓ คนนั้น ซึ่งมีสมานฉันท์ ก็พร้อมใจกันเที่ยวทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

ขอให้สังเกตว่า กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์นั้น ท่านใช้คำว่า “บุญ” ดั่งข้อความภาษาบาลีในคัมภีร์ว่า “ปุญฺญานิ กโรนฺตา วิจฺรหฺติ” แปลว่า (มาณพ ๓๓ คนนั้น) “เที่ยวทำบุญกันอยู่”

คนกลุ่ม ๓๓ คนนี้ เที่ยวทำบุญอะไรกันบ้าง และเที่ยวทำบุญกันอย่างไร ขอให้ญาติโยมฟังนะความหมายของการทำบุญ เพื่อจะได้เข้าใจ

ความหมายของการทำบุญชัดเจนขึ้นบ้าง แล้วก็บุญอย่างสำคัญ ที่ทำให้มาณพ ๓๓ คนนั้นไปเป็นเจ้าสวรรค์แห่งดาวดึงส์

“บุญ” นี้คืออะไร มาณพเหล่านี้ ตื่นแต่เช้า ก็ถือมิด ขวาน และอุปกรณ์อื่นๆ แล้วพากันไปสำรวจดู หนทางสัญจรที่ไหนขรุขระไม่เรียบร้อย ก็ช่วยกันขุด ช่วยกันตากถาง ช่วยกันปราบ ช่วยกันปรับ ให้เป็นถนนที่เรียบราบสม่ำเสมอ เพื่อให้คนเดินทางไปมาได้สะดวก ที่ไหนติดขัดมีลำธารสายน้ำกั้น ก็สร้างสะพานข้ามไป ที่ไหนขาดแคลนน้ำ ก็ขุดสระน้ำให้ ตลอดจนสร้างศาลา เป็นที่พักคนเดินทางบ้าง เป็นที่คมนาประชุมกันบ้าง หรือเป็นที่ทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ เป็นต้น

เมื่อมาณพ ๓๓ คนเป็นหลักในการทำบุญเหล่านี้แล้ว ต่อมา คนอื่นๆ ก็มาร่วมแรงร่วมใจมากขึ้นๆ เช่น ทางฝ่ายสตรีก็เข้ามาช่วย เมื่อคนหนุ่มพวกนี้ไปสร้างศาลาที่พักคนเดินทาง กลุ่มผู้หญิงก็ไปช่วยกันปลูกต้นไม้ จัดสวน ตกแต่งบริเวณ เป็นต้น เลยกลายเป็นว่า ชุมชนของเขาทั้งร่วมเย็นมีความสงบสุข และน่ารื่นรมย์ด้วย

จากนั้น มาณพ ๓๓ คนนี้ก็ขยายงานไปบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ชุมชนอื่น ที่หมู่บ้านอื่นๆ ต่อไปอีก

นี่คือการทำบุญ ที่ท่านเล่าเรื่องไว้ชัดเจนในคัมภีร์ เป็นบุญขั้นพื้นฐานเลยทีเดียว แต่บางทีญาติโยมก็ลืมกันไป

เวลาจะทำบุญ เรามักนึกกันแต่ในชั้นล้าลึกข้ามชีวิตประจำวัน เอาแค่ว่า ไปทำบุญที่วัด ไปถวายภัตตาหาร อะไรต่างๆ กับพระ แต่บุญแบบต่างๆ ในคัมภีร์แท้ๆ เราไม่เอามาคิดพิจารณาให้ครบถ้วนทั่วถึง ทำ

ให้เกิดช่องว่างในการทำบุญ

เราจะไปทำบุญที่วัด ไปถวายภัตตาหาร เป็นต้น ได้ดีจริง ก็ต่อเมื่อ บ้าน หมู่บ้าน ชุมชนของเราอยู่ในภาวะที่ดีด้วย ถ้าเราจัดทำหมู่บ้าน ชุมชนของเราให้ดี เป็นลัปปายะ^{หนึ่ง} อยู่กันผาสูก มีความสงบเรียบร้อยดี แล้ว เราก็พร้อมที่จะไปทำบุญที่วัด ไปเลี้ยงพระ เป็นต้น ได้อย่างไร้กังวล เรียกว่าสามารถก้าวไปในบุญกุศลได้อย่างมั่นคงและมั่นใจ

แต่ถ้าที่บ้านและในชุมชนสับสนวุ่นวาย ทั้งขุนขี้บึ้งและขี้ดขี้ตอง เวลาไปทำบุญที่วัด ไม่ว่าจะรักษาศีล หรือจะเจริญจิตภาวนาและปัญญา ภาวนา ก็ถูกความระแวงหรือหวาดกังวล เป็นต้น ตามมากวน คอยขัด คอยถ่วงไว้ เลยก้าวไปในบุญคือการปฏิบัติที่เป็นบุญขั้นสูงขึ้นไปได้ยาก หรือไปไม่ไหว จึงอย่ามองข้ามบุญขั้นพื้นฐานที่ท่านสอนไว้

ถ้าเราจัดทำบุญขั้นพื้นฐานไว้ดี เวลาไปวัด พระท่านสอนธรรม แนะนำให้เราประพฤติชอบ อยู่กันดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ช่วยกัน สร้างสรรค์ชุมชนของเรา นี่ก็คือให้ทำบุญกันชัดๆ เลย เป็นการย้ำ เป็นการหนุนและเสริมการทำบุญของเราให้หนักแน่นยิ่งขึ้นอีก คือให้มันแน่น อยู่ในทางของบุญนั่นเอง

^{หนึ่ง} ลัปปายะ แปลว่า สบาย คือ เหมือนกัน, เอื้อ, เกื้อหนุน หมายความว่า เอื้อหรือ เกื้อหนุนให้เป็นอยู่หรือทำการนั้นๆ ได้ด้วยดี

คนไทยชอบทำบุญแล้ว ถ้าศึกษาบุญด้วย จะเยี่ยมยอด

การทำบุญขั้นพื้นฐานนี้ บางทีเราก็ไม่ได้นึกถึง คอยจะมองข้ามไปเสีย ที่จริงก็คือการพัฒนาชีวิต พัฒนาสังคม ในทางที่ถูกต้อง อย่างบริสุทธิ์ใจนั่นเอง

บุญของมาณพ ๓๓ คน ที่มีมฆมาณพเป็นผู้นำนี้ ถ้าใช้ภาษาปัจจุบัน ก็คือการมาช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาชุมชนนั่นเอง แต่ภาษาเก่าเรียกว่า “ทำบุญ” คือ การเห็นแก่ประโยชน์สุขร่วมกัน ของตนเองและของผู้อื่น ของส่วนรวม ของชุมชน ของหมู่บ้าน แล้วมาช่วยกันบำเพ็ญประโยชน์ มาสร้างสิ่งสาธารณูปโภค ทำสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความร่มเย็นปลอดภัย

นอกจากความเป็นอยู่สลับปายะด้านวัตถุแล้ว ที่ขาดไม่ได้ก็คือ การชักชวนชักนำกันให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ไม่ก่อความเดือดร้อนเบียดเบียนกัน แต่ให้เกื้อกูลกัน พูดสั้นๆ ว่า ให้ตั้งอยู่ในศีลในธรรม ดังที่ท่านเล่าไว้ในเรื่องนี้ด้วยว่า มาณพ ๓๓ คนนี้ ได้ช่วยแนะนำชักจูงคนที่ติดยาเสพติด กินเหล้าเมายา ให้ละเลิก และชวนให้ตั้งตนอยู่ในศีลในธรรม

นี่แหละ บุญนี้คลุมไปหมด ตั้งแต่ในบ้านไปจนถึงทั้งสังคม ตั้งแต่เรื่องวัตถุไปจนถึงเรื่องนามธรรม ทั้งทางจิตใจและปัญญา

เพราะฉะนั้น เราจะต้องหันกลับมาทบทวนความหมายของคำว่า “บุญ” กันให้ชัด อย่างน้อยก็มองบุญให้กว้างขวางทั่วถึง ถ้าทำบุญกัน

อย่างนี้ละก็ ชีวิต ครอบครัว หมู่บ้าน สังคม จะดีงามมีความสุขแน่นอน
ถึงเวลาจะเอาคำตรัสของพระพุทธเจ้ามาเป็นข้อสรุป สำหรับ
ตรวจสอบการทำบุญขั้นพื้นฐานของเรา ขอให้ดูพุทธพจน์ต่อไปนี้

“ชนเหล่าใด ปลูกสวน ปลูกป่า สร้างสะพาน โรงบริการ
น้ำดื่ม และบึงบ่อสระน้ำ ให้ที่พักอาศัย บุญของชนเหล่านั้น
ย่อมเจริญงอกงาม ทั้งคืนทั้งวัน ตลอดทุกเวลา ชนเหล่านั้น
ตั้งอยู่ในธรรม ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้เดินทางสวรรค์”

(ส.ส.๑๕/๑๔๖/๔๖)

เมื่อกึ่งนี้พูดแล้วว่า มาณพ ๓๓ คนนี้ ตื่นเข้าขึ้นมา ก็ “บุญฉานิก
กโรนฺตา วิจรนฺติ” แปลว่า เทียบทำบุญกันไป คือเทียบทำความดี หรือ
เทียบบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ ถ้าสังคมไทยเอาใจใส่ไม่ละเลยการทำบุญ
แบบนี้กัน แล้วเอาไปประสานกับบุญขั้นลึกเข้าไปที่เราชอบทำกันอยู่แล้ว
ชีวิตและสังคมก็จะดีงามร่มเย็นเป็นสุขอย่างแท้จริง

คนไทยเราชอบทำบุญกันนัก ก็คืออยู่ แต่มักทำไปโดยไม่รู้เข้าใจ
แม้แต่ว่าบุญคืออะไร บุญเป็นอย่างไร จึงนำเสียดายอย่างยิ่ง ถ้าคนไทย
ชอบทำบุญ และชอบศึกษาบุญด้วย คนไทยและสังคมไทยจะดีเลิศ
ประเสริฐยอดเยี่ยม

สาระของเรื่องกำเนิดพระอินทร์ที่เล่ามานี้ ก็คือ ความใฝ่ปรารถนา
ต่อความดีความงามความรื่นรมย์ร่มเย็นและประโยชน์สุข ที่จะทำให้
เกิดขึ้นแก่ชุมชน เป็นต้น ที่เรียกว่า **ฉันทะ** ซึ่งคนเหล่านี้มีเสมอ
เหมือนกัน เรียกว่า **สมาน** กัน เป็น**สมานฉันท**แล้ว ก็ทำให้เกิดความ

สามัคคีมีกำลัง ชนิดที่มาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

สมานฉันท์แบบที่วุ่นนี้แหละ ทำให้เกิดงานเกิดการที่เป็น การสร้างสรรค์อย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่แก้ปัญหาให้สงบจากการทะเลาะวิวาทให้คนเลิกรบราฆ่าฟันก่อการร้ายกันเท่านั้น แต่มันก้าวไปไกลกว่านั้น โดยทำให้เกิดการกระทำในทางก่อกุศลคือก่อการดีด้วย

นอกจากนั้น เมื่อคนมีสมานฉันท์ในการทำบุญขึ้นพื้นฐานได้แล้ว เขาก็จะขยายออกไปมีสมานฉันท์ในเรื่องราวกิจการในระดับและขอบเขตที่กว้างใหญ่ขึ้นไป เช่นในระดับชาติได้ แต่ตรงข้าม ถ้าแม้แต่ในเรื่องพื้นฐานแค่ประโยชน์สุขแห่งชุมชนของตน คนก็ยังไม่สมานฉันท์ ไม่เคยได้ฝึกกัน จะหวังให้เขามีสมานฉันท์ขึ้นใหญ่กว้าง ก็คงจะหวังได้ยาก

สมานฉันท์เป็นเรื่องของการที่จะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ควรพูดถึงสมานฉันท์อยู่แค่จะแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาท แต่ต้องพูดถึงการที่จะรวมกำลังสามัคคีในการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขความดีงามและความเจริญก้าวหน้าต่อไป

เอาละ เป็นอันว่าจบเรื่องนี้ไปตอนหนึ่งว่า มาฉนพ ๓๓ คนนี้แหละ ตายแล้วก็ได้ไปเกิดในสวรรค์ และเรียกสวรรค์ชั้นนี้ว่า ดาวดึงส์ คือสวรรค์ชั้น ๓๓ คน โดยตัวพระโพธิสัตว์ที่เป็นหัวหน้าก็ไปเป็นพระอินทร์หรือท้าวสักกะ

พระเจ้าอโศกใช้ทรัพย์และอำนาจทำบุญอะไร

เมื่อเราดูประวัติศาสตร์ จะเห็นว่า ชาวพุทธที่ยิ่งใหญ่หรือเป็นผู้นำสมัยก่อน เอาใจใส่ให้ความสำคัญในการทำบุญขึ้นพื้นฐานนี้อย่างจริงจัง

ดูง่าย ๆ ไม่นานหลังพุทธกาล ประมาณ พ.ศ.๒๑๘ มีพระเจ้าแผ่นดินที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ถือกันว่ายิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนา ชาวพุทธรู้จักดี คือ พระเจ้าอโศกมหาราช

พระเจ้าอโศกมหาราชนี้ก็ทำบุญมากมายเหมือนกัน แล้วก็เอาจริง เอาจังกับการทำบุญขึ้นพื้นฐานแบบเดียวกับมาถนพ ๓๓ คนนี้แหละ มองได้ว่า คงจะทรงปฏิบัติตามพุทธพจน์ในพระไตรปิฎก เล่ม ๑๕ ที่ยกมาเมื่อกี้ เรื่องนี้เห็นได้จากพระราชดำรัสที่เขียนไว้ในศิลาจารึกว่า

ตามถนนหนทาง ข้างใต้ให้ปลูกต้นไม้ขึ้นไว้เพื่อเป็นร่มเงาแก่สัตว์และมนุษย์ทั้งหลาย ให้ปลูกสวนมะม่วง ให้ขุดบ่อน้ำไว้ทุกระยะครึ่งโกระสะ (ประมาณ ๒ ก.ม.) ให้สร้างที่พักคนเดินทาง และให้สร้างอ่างเก็บน้ำจำนวนมากไว้ในที่ต่างๆ

ตอนแรก พระเจ้าอโศกนี้ดูร้ายมาก เรียกกันว่า พระเจ้าจันทาโศก แปลว่า อโศกผู้ดุเดือด หรืออโศกจอมโหด เพราะเที่ยวรบราฆ่าฟัน แย่งชิงดินแดนเขา ฆ่าคนตายมากมาย แต่ต่อมาสลดพระทัย เลิกสงครามหันมานับถือพระพุทธศาสนา จึงปฏิบัติธรรม ก็ทำบุญทำกุศล

ก่อนหน้านั้น พระเจ้าอโศกหาทรัพย์ หาราก หายศ หาอำนาจ ก็

เพื่อจะบำรุงบำเรอตัวเอง เพื่อความยิ่งใหญ่ใช้อำนาจ แต่พอหันมาจับถือ พระพุทธศาสนา และปฏิบัติธรรมแล้ว ก็เอาลาภยศ เอาทรัพย์และ อำนาจนั้นมารับใช้ธรรม

ลาภยศ หรือทรัพย์กับอำนาจนี้ ถ้าเอาไปใช้ในทางร้าย (คือรับใช้ ตัณหา-มานะ-ทิฏฐิ = ออยากได้ ออยากใหญ่ เอาแต่ความคิดเห็นของตน) ก็เป็นการเบียดเบียนข่มเหงผู้อื่น นำไปสู่ความลุ่มหลงมัวเมา ทำให้เกิดความทุกข์ยากเดือดร้อนกันมาก และในที่สุดก็ต้องประสบความ วิกฤติถึงความพินาศ แต่ถ้าเอาไปใช้ในทางดี ทรัพย์ อำนาจ เกียรติยศ บริวารนั้น กลับเป็นเครื่องมือหรือเป็นโอกาสให้ทำการสร้างสรรค์ได้ มากมาย

ลองพิจารณาดูสิ คนที่มีสติปัญญาดี อยากจะทำดี ตั้งใจดี แต่ถ้า เขาไม่มีทรัพย์ ไม่มีตำแหน่ง ไม่มีฐานะ ไม่มีอำนาจ ไม่มีบริวาร ไม่มี กำลัง ถึงจะมีความคิดดีๆ ก็ทำได้นิดเดียว แต่ถ้าเป็นคนดี มีสติปัญญา และมีความคิดดีๆ แล้วทรัพย์ก็มาก อำนาจก็มี บริวารก็เยอะด้วย ทีนี้ ละ เขาจะทำงานใหญ่ดีๆ ได้สำเร็จ ทำการสร้างสรรค์ได้มากมาย

ก็เหมือนพระเจ้าอโศกนี่แหละ แต่ก่อนนั้นได้แต่ทาลาภ หาทรัพย์ หายศ หาอำนาจ เพื่อจะเอามาประกาศความยิ่งใหญ่ข่มขู่ครอบงำคนอื่น และบำรุงบำเรอตัวเอง ตอนนี่พลิกกลับเลย เปลี่ยนมาหาธรรม

เมื่อธรรมสอนให้ทำความดี ให้ทำบุญบำเพ็ญประโยชน์ พระเจ้า อโศกก็เอาทรัพย์ เอายศ เอาอำนาจความยิ่งใหญ่ศักดิ์บริวารนั้น ไปใช้ในการทำความดีสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ประชาชน พระองค์มีทรัพย์

ยศมากนักหนา ก็เลยทำบุญสร้างประโยชน์สุขได้มากมายเหลือเกิน

พระเจ้าอโศกทำอะไร? อ้อ... ก็ทำคล้ายกับมาณพ ๓๓ คนนั้นแหละ แต่ทำได้ในขอบเขตกว้างขวางกว่า มาณพ ๓๓ คนนั้น อยู่แค่หมู่บ้าน ในตำบล ในอำเภอ เขาก็ทำได้แค่หมู่บ้าน แค่อุทยาน แต่พระเจ้าอโศกนี้ทำได้ทั่วประเทศเลย ทั่วชมพูทวีป คือประเทศอินเดียสมัยนั้น ที่เรียกว่า มคธ ซึ่งใหญ่กว่าอินเดียสมัยปัจจุบันด้วยซ้ำ

ไม่ต้องพูดถึงอินเดียสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ แม้แต่อินเดียปัจจุบันนี้ก็ใหญ่กว่าประเทศไทยถึง ๖ เท่า (ประเทศไทยมีเนื้อที่ ๕ แสนตารางกิโลเมตร อินเดียมีพื้นที่ ๖ เท่าของเรา ก็คือ ๓ ล้านตารางกิโลเมตร)

พระเจ้าอโศกเป็นมหาราชผู้ยิ่งใหญ่ มีอำนาจเต็มที่ มีทรัพย์สิ้นเหลือล้น ทำความดีอะไรที่คล้ายกับมาณพ ๓๓ คน แต่กว้างใหญ่กว่า

เริ่มด้วยสร้างถนนหนทาง เชื่อมต่อท้องถนนต่างๆ ให้ประชาชนเดินทางไปมาถึงกันได้สะดวก แล้วบนถนนหนทางเหล่านั้น ก็สร้างที่พักคนเดินทางเป็นระยะๆ ก็กิโลเมตรจำไม่ได้ ศิลปินใช้คำว่า “ครึ่งโกสะ” ตอนนั้นก็เถียงกันเรื่องมาตราว่า โกสะนี้ คือกิโลเมตรกันแน่ ก็ยุติไม่ได้ คิดคร่าวๆ ว่า ๓ หรือ ๔ กิโลเมตร เมื่อสร้างศาลาที่พักคนเดินทางแล้วก็ปลูกป่า ปลูกสวน ปลูกต้นไม้ ให้เป็นที่รื่นรมย์

พร้อมนั้น พระเจ้าอโศกก็ให้ขุดสร้างอ่างเก็บน้ำสำหรับการเกษตร คงเป็นทำนองชลประทาน แล้วก็สร้างโรงพยาบาล ทั้งโรงพยาบาลคนและโรงพยาบาลสัตว์ ซึ่งหาได้ยากนักที่ใครจะคิดถึง แล้วก็หาเครื่องยา

คือสมณไพร มาปลูกไว้ คือปลูกป่าสมณไพร นี่เป็นตัวอย่างงานบุญที่
พระเจ้าอโศกได้ทรงทำ

งานบุญอีกด้านหนึ่ง คือ พระเจ้าอโศกทรงสร้างวัดมากมายถึง
๘๔,๐๐๐ วัด เรียกว่า ๘๔,๐๐๐ วิหาร ท้าวมหาอาณจักร วิหารหรือวัด
นี่คืออะไร ก็คือศูนย์กลางการศึกษาของประชาชนนั่นเอง เพราะสมัยนั้น
ไม่มีโรงเรียนในระบบปัจจุบัน ที่เป็นระบบตะวันตก ซึ่งเราเอามาจาก
เมืองฝรั่ง แต่ในแบบเดิมของตะวันออกเรา วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา

พระเจ้าอโศกมหาราชสร้างวัด ๘๔,๐๐๐ วัด บางคนชักสงสัยว่า
อะไรกันมากมายขนาดนี้เป็นจริงได้หรือ แต่ที่จริงยังน้อยกว่าประเทศ
ไทยเสียอีก ลองคิดดูให้ดี

ประเทศไทยมีเนื้อที่ ๕ แสน ตร.กม. เรามี ๓ หมื่นวัด ที่นี้
ประเทศอินเดียใหญ่กว่าไทยเรา ๖ เท่า ถ้าพระเจ้าอโศกสร้างวัดตาม
อัตราส่วนให้มีเท่าประเทศไทย จะต้องสร้างกี่วัด เรามี ๓ หมื่นวัด เอา
๖ คูณเข้าไป ก็เป็น ๑๘๐,๐๐๐ วัด แต่พระเจ้าอโศกสร้างแค่ ๘๔,๐๐๐
วัด นี่แสดงว่า ประเทศไทยเจริญด้วยวัดยิ่งกว่าชมพูทวีปสมัยพระเจ้า
อโศกเสียอีก

แต่มองอีกที อีกแง่หนึ่ง ว่า เอ๊ะ... ที่เราเจริญด้วยวัดมากมายนี้
วัดของเราเจริญดีเหมือนวัดของพระเจ้าอโศกหรือเปล่านี้ ตอนนี้อย่า
ตรวจสอบตัวเองแล้ว พระเจ้าอโศกมีแค่ ๘๔,๐๐๐ วัด ในเนื้อที่ตั้งเกิน
๓ ล้าน ตร.กม. เรามีวัดโดยอัตราส่วนมากเหนือพระเจ้าอโศกตั้งเยอะ
เราควรจะเจริญมากกว่าสมัยพระเจ้าอโศกอีก แต่ในแง่เนื้อหาสาระ ไม่รู้

ว่าเราเจริญจริงหรือเปล่า

อันนี้ขอให้มาคิดทบทวนกันดู โดยหลักการก็คือ วัดนั้นเป็น ศูนย์กลางการศึกษาของมวลชน ที่จะฝึกฝนพัฒนาประชาชนให้เจริญ ออกจากขึ้นไปในไตรสิกขา หรือบุญสิกขา จนเต็มตามวิสัย

รวมความว่า พระเจ้าอโศกมหาราชทรงทำบุญ โดยใส่พระทัย จริงจัง ไม่ละเลยบุญขั้นพื้นฐานอย่างนี้

นี่ก็เป็นการเตือนให้เราต้องมาคิดถึงการทำบุญขั้นพื้นฐานนี้กันให้ ชัด อย่างที่ว่าแล้ว ไม่ใช่มองการทำบุญกันแต่เรื่องที่จะไปวัดไปวาอย่าง เดียว แต่ต้องเอามาประสานโยงกันให้ได้ทั้งหมด ทำบุญที่บ้านให้ไปโยง กับบุญที่วัด และให้บุญที่วัดกลับมาหนุนบุญที่บ้าน

เมื่อเราไปทำบุญที่วัด ถ้าพระท่านมีการศึกษาดี มีกำลังคุณธรรม มีคุณภาพที่ได้พัฒนามาดี ท่านก็มีธรรมมาให้โยม ท่านก็เอาธรรมมา สอนโยม ซึ่งแนะหลักและวิธีดำเนินชีวิต ให้เราขยันหมั่นเพียรทำงาน สร้างสรรค์ทำความดีต่างๆ และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

เมื่อเราทำบุญด้วยการประพฤติปฏิบัติตามธรรมที่พระสอนนั้น ก็ ทำให้ชีวิตและชุมชนของเราดี อยู่กันร่มเย็นเป็นสุข พอชุมชนของเราอยู่ ร่มเย็นเป็นสุข เราก็ไปอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ และก้าวไปในบุญของเรา เองที่วัดได้ดี

แต่ถ้าไม่เป็นอย่างนี้ ต่อไปก็เสื่อมหมด เพราะฉะนั้น จึงต้อง ตรวจดูว่า วงจรบุญของเราในเชิงอาศัยและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ระหว่างวัดกับบ้านแบบนี้ ยังดีอยู่ไหม

ทั้งหมดนี้ อาตมภาพนำมาเล่าให้เห็นว่า สมานฉันท์นี้เป็นเรื่องสำคัญที่เราจะต้องทำให้เกิดให้มีให้ได้ แต่ต้องเน้นสมานฉันท์ที่ทำให้เกิดความสามัคคีแบบที่ทำให้มีความมุ่งมั่นก้าวหน้าในการทำการ ไม่ใช่แค่ความสามัคคีที่อยู่นิ่งเฉย

คิดใหม่ ทำใหม่ จึงจะได้ความเจริญที่พึงปรารถนา

โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ จะต้องมาคิดกันให้มากกว่า เราจะเอาอย่างไรกับเรื่องอนาคตของสังคม ของประเทศชาติ

สังคมของเรามีสภาพปัจจุบันที่เราบอกว่า เราอยู่ในโลกาภิวัตน์ เราเจริญก้าวหน้า เรามีเทคโนโลยี มีไอที มีสิ่งเสพบริโภคมากมายอุดมสมบูรณ์

แต่ลองใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบให้ลึกลงไปหน่อยดูซิว่า ความเจริญแบบไหนแน่ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ความเจริญแบบที่เป็นอยู่นี้น่าพอใจหรือไม่

ลองใช้ปัญญาคิดพิจารณากันให้ดี ไม่ใช่เพียงแค่ว่าตามเขาไป เขาว่าอย่างนี้เจริญ เราก็ว่าเจริญ แล้วก็นิยมตามกันไป ถ้าอย่างนี้ เราก็ไม่ได้ใช้ความคิดพิจารณา พูดย่างๆ ก็คือ ไม่ใช่ปัญญานั้นเอง

ฉันทะที่แท้ต้องมาจากปัญญา คือปัญญาคิดพิจารณาจนรู้ว่าอะไรดี อะไรเป็นประโยชน์แท้จริงแล้ว พอเราแน่ใจว่าอันนี้แหละดีงามเป็นประโยชน์แท้แน่แล้ว ความพึงพอใจใฝ่ปรารถนาที่แท้และมีพลังก็จะเกิดขึ้น และอันนั้นแหละคือ ฉันทะ

แต่ถ้าเราไม่มีหรือไม่ใช่ปัญญา จันท์ก็จะเป็นเพียงความพอใจแบบที่ว่า ชอบใจ ถูกใจ เพราะถูกตาถูกหู ฯลฯ ไปผิวๆ เฝินๆ ถ้าอย่างนี้ท่านไม่เรียกจันท์หรือ มันทันเป็นจันท์ก็จริง แต่เป็นต้นหาจันท์ ท่านเรียกสั้นๆ ว่า **ต้นหา** คือ พอใจ ชอบใจ แค่ว่ามันถูกตา ถูกหู ฯลฯ

ถ้าแค่รู้สึกถูกตา ถูกหู ถูกลิ้น แล้วพอใจไปปรารถนา ก็เรียกว่าต้นหา แต่ถ้าใช้ปัญญาพิจารณาว่า อะไรมันดีแท้จะก่อเกิดประโยชน์แก่ชีวิต แก่สังคม เป็นความเจริญของงามของพฤติกรรมจิตใจและปัญญา เมื่อเห็นชัดด้วยปัญญาอย่างนั้นแล้ว จึงพอใจไปปรารถนา แบบนี้ท่านเรียกว่า **จันท์**

ต้องตรวจสอบว่า เรา**นี้** พอใจด้วยต้นหา หรือพอใจด้วยจันท์ ถ้าพอใจด้วยจันท์ ก็เอาได้ เพราะปัญญาได้มองเห็นชัดแล้วว่าถูกว่าดีแน่ และความพอใจนั้นจะทำให้เกิดการกระทำ โดยมีกำลังที่จะมุ่งไป และเมื่อแต่ละคนใช้ปัญญามองเห็นสิ่งที่ควรจะทำเป็นจุดหมายลงกัน ก็เกิดสมานฉันท์อย่างที่ว่าเมื่อ**ก็** แล้วเราก็จะก้าวไปในการสร้างสรรค์ได้จริง

เป็นอันว่า สิ่งที่เราต้องการเวลานี้ คือสมานฉันท์ที่มีความหมายในการสร้างสรรค์ที่แท้จริง เพราะฉะนั้น เราจะต้องชวนกันมาใช้ปัญญา คิดกันให้ชัด อย่างน้อยก็อย่างที่บอกเมื่อ**ก็**ว่า ความเจริญอย่างไรเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา หรือความเจริญที่พึงปรารถนาเป็นอย่างไร ให้ได้ความเจริญที่เป็นจุดหมายของจันท์ ไม่ใช่ความเจริญที่เป็นจุดหมายของต้นหา

ลองใช้ปัญญาพิจารณาดูว่า ความเจริญอย่างที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้เป็นสิ่งดีพึงปรารถนาไหม ความเจริญที่ว่า ตื่นเช้าขึ้นมาเจอข่าวหนังสือพิมพ์ ก็ตื่นตื่นด้วยเรื่องอาชญากรรมรุนแรง ทะเลาะวิวาทก็ฆ่ากัน แแยงชิงทรัพย์ก็ฆ่ากัน ช่มชืดผู้หญิงแล้วยังฆ่าเขาตายอีก คนในครอบครัว พ่อแม่ลูกก็ฆ่ากัน อบายมุขเกลื่อน หมกมุ่นการพนัน ดื่มสุราก็เป็นธรรมดาแม่แต่ในงานวัด สิ่งเสพติดระบาดสารพัด คนเอารัดเอาเปรียบกันวุ่นวาย

ลงมากระทั่งในสังคมเล็กที่สุดคือครอบครัว สมาชิกคือพ่อแม่ลูก ซึ่งเป็นคนใกล้ชิดกันที่สุด ก็ชักจะเหินห่างกัน และอยู่กันไม่ค่อยเป็นสุข เด็กๆ ยังไม่ทันจะค่อยเติบโต ก็ชักเกินกำลังพ่อแม่เอาไม่อยู่ เอาแต่เรื่องสนุกสนานเพลิดเพลิน เมินเรื่องเจริญปัญญาหาความรู้ วุ่นแต่จะหาสิ่งเสพบริโภค ไปมั่วสุ่มกันต่างๆ ทะเลาะวิวาทยกพวกตีกัน หมกมุ่นยาเสพติด อย่างน้อยก็ไม่อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ไม่ฟังใคร ทาลักยึดไม่ได้ ไม่รู้จักฝึกปกครองตัวเองให้ร่วมอยู่ร่วมมีสังคมประชาธิปไตยที่ดี

แม้แต่ในทางสุขภาพร่างกาย ก็เกิดปัญหาแปลกใหม่ว่า ขณะที่สังคมอเมริกันกำลังผจญปัญหาใหม่คือโรคอ้วน เด็กไทยก็มีแนวโน้มที่จะเป็นโรคอ้วนตามฝรั่งไปด้วย จนกระทั่งตอนนี้คุณหมอไทยก็ต้องเตรียมตัว มีการไปดูงานแก้ปัญหาโรคอ้วนที่เมืองอเมริกา เพื่อจะมารับมือกับปัญหาของสังคมไทย จนถึงเด็กไทย ที่ชอบกินอาหารขยะ และกำลังจะเกิดโรคอ้วนก่อปัญหาทันต่อไป

วิธีแก้ปัญหาโรคอ้วนทำอะไร ใครเป็นโรคอ้วนถึงขั้นหนึ่งก็ต้อง

เข้าโรงพยาบาลผ่าตัดกระเพาะ หนักกระเพาะที่ใหญ่สองกำปั้น ตัดให้มัน เล็กลงเหลือजूแค่ 15 cc. ตอนนี้น้กินได้น้อย กินนิดเดียวก็อ้้ม เท่ากับ บังคับตัวเองให้กินจำกัด ก็เลยจะไม่อ้วน แต่ถ้ากินไปๆ เขาบอกว่า กระเพาะมันก็จะยืดขยายออกไป เดียวมันก็ใหญ่อย่างเก่าอีก ก็คงต้อง ตัดกันอีก

ต่อไปเมืองไทยก็ต้องมาขบคิดและใช้เวลาใช้แรงงานใช้ทุนรอน มากมายกับเรื่องไม่เข้าเรื่อง อย่างที่แม่แต่้อวันก็กลายเป็นโรคชั้นนำ ขึ้นมา นี่ก็ปัญหาความเจริญ เป็นปัญหาอารยธรรมเลยทีเดียว

เราชอบใหม่ความเจริญแบบนี้ เด็กของเราจะมีชีวิตที่ดีใหม่ โลก ของเราจะเจริญร่มเย็นเป็นสุขใหม่ สังคมของเราจะเป็นที่น่าพึงพอใจ จะ รื่นรมย์ร่มเย็นหรือไม่ มองไปดูหน้าคนก็เครียดซึ้ง ชุ่นมัว คนหน้าหมอง มองไปที่ท้องฟ้าก็มีดَّمَว ด้วยหมอกควัน มีมลภาวะมากมาย ธรรมชาติ ก็ไม่รื่นรมย์ ต้นไม้ก็ห่อหอยหรอ ปากก็จะหมด น้ำเสีย ดินเสีย อากาศไม่ บริสุทธิ์ อะไรต่างๆ อย่างนี้ ความเจริญที่มีสภาพอย่างนี้ เราชอบใหม่

เมื่อพิจารณารอบด้านแล้ว เราคงบอกว่า เออ... ไม่ดีนะ ความ เจริญแบบนี้เราควรจะหันเหเลิกไปเสีย เราน่าจะมีความเจริญแบบที่พึง ปรารถนา ที่ก้าวหน้าไปในสันติสุขอันนำรื่นรมย์ ที่คนมีชีวิตดีงามมี ความสุข ที่สยามยังคงเป็นเมืองแห่งความยิ้มแย้ม คนมีหน้าตาแจ่มใส มีไมตรีจิตมิตรภาพ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เอาแต่แก่งแย่งช่วงชิงกัน ช่มเหงเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ครอบครัวยังอยู่กันอย่างอบอุ่นมี ความสุขสนนใจ พ่อแม่ลูกยิ้มแย้มเข้าหากัน มีเมตตาอาหาร ตลอด

กระทั่งธรรมชาติทั่วไปก็รื่นรมย์ ไปไหนก็ร่าเริงเบิกบานสุขสบายใจ ได้เห็นทุ่งนาป่าไม้เขียวขจี อะไรต่างๆ อย่างนี้ ความเจริญแบบนี้ เราชอบไหม

ถ้าเราต้องการความเจริญที่ก้าวหน้าไปในสันติสุข อย่างมีความร่มเย็น ชีวิตคนก็ดี สังคมก็มีสันติสุข ธรรมชาติก็รื่นรมย์ โลกนี้น่าอยู่อาศัย ถ้าเราคิดว่าเราต้องการอย่างนี้ เราก็ต้อง คิดใหม่ แล้วก็ ทำใหม่

แต่ทำใหม่ที่ว่านี้ ต้องทำใหม่ในแบบที่ประกอบด้วยธรรม ต้องทำใหม่ในทางที่ถูกต้องเป็นกุศล คือประกอบด้วยปัญญา ไม่ใช่ใหม่แบบสนองตัณหา ไม่ใช่เอาแค่ว่าใหม่ได้ความรู้สึกว่าถูกถูกตาถูกใจ แต่เป็นใหม่ที่เกิดจากความรู้เข้าใจว่าถูกต้องดีงาม ที่ทำให้เกิดฉันทะ ซึ่งทุกคนที่ใช้ปัญญาจะมาสमान ให้เป็นสมานฉันท์ที่แท้

ถ้าเราคิดกันชัดอย่างนี้แล้ว เราก็จะเดินหน้าไปในทางที่ถูกต้อง

เตรียมตัวให้พร้อม ที่จะนำพาไทยให้ก้าวไปอย่างสง่างาม

รวมแล้ว กิจกรรมการงานในเรื่องชาติภูมิสถานนี้ เป็นส่วนสำแดงที่ปรากฏชัดออกมาอย่างหนึ่ง หรือเป็นประจักษ์พยาน ของการที่ญาติโยมประชาชน ตั้งแต่ชาวศรีประจันต์เป็นต้นไปนี้ มีคุณธรรม มีความดีงาม มีความสามัคคี มีสมานฉันท์แล้ว

แต่เราคงไม่หยุดเท่านี้ เราจะต้องนึกถึงฉันทะอะไรอันต่อไป ที่จะ

มารวมเราให้มีใจร่วมเป็นสมานฉันท์ ในการมุ่งมั่นทำการเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวมกันต่อไป

ทั้งนี้เพราะว่า ฉันทะแต่ละอย่างนั้น เป็นฉันทะที่จะทำการเพื่อความมุ่งหมายอันใดอันหนึ่ง เมื่อจุดหมายนั้นสำเร็จแล้ว ฉันทะเพื่อจุดหมายนั้นก็จะจบหรือดับไปด้วย

ที่นี้ ฉันทะมีทั้งในเรื่องใหญ่ และในเรื่องย่อย จะเรียกว่า ฉันทะอันใหญ่ และฉันทะอันย่อย ก็ได้ ฉันทะอันใหญ่ (และสมานฉันท์ใหญ่) คงจะยังไม่จบ แต่ฉันทะย่อยอาจจะจบ เช่นตกลงรวมใจกันสร้างอะไรขึ้นสักอย่าง เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ฉันทะย่อยในเรื่องนั้นก็จะเป็นอันจบ

พอฉันทะนั้นสิ้นสุด สมานฉันท์บรรลุจุดหมาย ความสามัคคีก็ชักจะโหวงเหวง เพราะสามัคคีต้องอาศัยฉันทะเป็นจุดยึดจับ สมานฉันท์ก็ชักจะลอยๆ สามัคคีไม่มีจุดที่จะจับจะยึดรวมใจ

ฉะนั้น ถ้าเรามีสมานฉันท์มาทำให้สามัคคีกันเพื่อทำการอันหนึ่งพอการนั้นจบแล้ว เราต้องหาฉันทะใหม่มาสืบต่อไป

ฉะนั้น ถ้าหากว่าญาติโยมมีสามัคคีด้วยสมานฉันท์ คือมีฉันทะร่วมกันที่จะทำชาติภูมิสถานนี้ให้เสร็จ ถ้าตอนนี้ทำเสร็จแล้ว บรรลุจุดหมายของฉันทะแล้ว ฉันทะก็จบเสียแล้ว สามัคคีก็จะมีตัวยึดแล้วสิ จะทำอย่างไรดีล่ะที่นี้ ถ้าฉันทะยังมีอยู่แค่ชื่นชมพอใจในความดีงามและผลงานที่ดี เราก็จะมีแต่สามัคคีชนิดที่หยุดนิ่ง

เพราะฉะนั้นจะต้องก้าวต่อไป คือ ต้องหาฉันทะที่จะเป็นแรง

ขับเคลื่อนให้ทำการเพื่อจุดหมายข้างหน้า ตอนนีเราทำเพื่อท้องถิ่น เมื่อ
งานของท้องถิ่นเข้าที่ดีแล้ว เราก็จะต้องให้ท้องถิ่นนี้เป็นส่วนร่วมในการ
สร้างสรรค์สังคมประเทศชาติ ที่เป็นส่วนรวมอันกว้างออกไป นี่ก็คือ
ก้าวหน้าต่อไป

เพราะฉะนั้น จึงหวังว่าเราทั้งหลายจะไม่หยุดเพียงเท่านี้ ชาตินิยม
สถานนี้ เป็นส่วนแห่งการที่เรามีสมานฉันท์ก้าวมาขั้นหนึ่งแล้ว จากนี้ก็
จะเป็นเหตุปัจจัยให้เรามีสมานฉันท์อันใหญ่ ที่จะก้าวไปสู่การสร้างสรรค์
สังคมประเทศชาติของเรา ให้ก้าวหน้าไปสู่ความดีงาม ให้เป็นสังคมที่มี
สันติสุข มีความเจริญงอกงามในทางที่ถูกต้องอย่างแท้จริง

เมื่อเราได้วิเคราะห์อย่างทีพุดเมื่อก็และมองเห็นแล้วว่า โลกนี้มีได้
เจริญมาในทางที่ถูกต้อง และมันได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ของยุคปัจจุบัน
ถ้าเรามั่นใจว่าเราจะสร้างความเจริญที่ดีงามถูกต้อง ซึ่งก้าวหน้าไปใน
สันติสุขที่แท้จริง เราก็จะต้องพร้อมแม่แต่ที่จะเป็นผู้นำ หรือเป็น
แบบอย่างในการสร้างสรรค์ความเจริญแบบนี้

เพราะฉะนั้น จึงต้องชวนกันก้าวต่อไป และในเรื่องนี้ ก็จะต้องมี
การคิด มีการใช้ปัญญากันอย่างจริงจัง

อาตมภาพก็ขอมอบแนวความคิดนี้ไว้ ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่ง หรือ
เป็นเครื่องประกอบในการอนุโมทนาหัวใจของชาวศรีประจันต์และชาว
สุพรรณบุรีทั้งหมด รวมทั้งญาติโยมทั่วประเทศไทย จากหน่วยงาน
ต่างๆ ทั้งหลาย ซึ่งได้มีเจตจำนงเป็นกุศลมาร่วมกันสร้างงานและบุญ
สถานนี้ให้เกิดขึ้น

ท่านทั้งปวงที่กล่าวมา ได้มีน้ำใจสมานฉันท์ร่วมกันสร้างชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต ที่ระบุชื่ออาตมภาพไว้ บัดนี้ งานของท่านผู้จัดทำดำเนินการทั้งหลาย มีชาวศรีประจันต์เป็นต้นนั้น ก็เหมือนบรรลุลุคุดหมาย เป็นความมีน้ำใจสมานฉันท์ที่เต็มเปี่ยมบริบูรณ์แล้ว กิจของท่านเหมือนจบไปอย่างน้อยตอนหนึ่งแล้ว

ตอนนี้เรื่องก็จึงตกมาถึงอาตมภาพ เพราะว่า เมื่อท่านผู้สร้างงานทำเสร็จแล้ว ก็ยกให้โดยนิมนต์มาเปิด ที่นี่ เมื่อยกมาให้แก่อาตมภาพแล้ว จะทำอย่างไร อาตมภาพก็ควรต้องตอบแทนน้ำใจ

อาตมภาพก็จึงขอแสดงน้ำใจตอบแทน โดยบอกว่าอาตมภาพขออนุโมทนาเกินวาจาจะกล่าว ในการที่ประดาท่านผู้มีน้ำใจกุศล ได้สร้างสรรค์ทำการทั้งหลายมาให้แก่อาตมภาพ และบัดนี้ อาตมภาพก็ขอโอกาส ขอมอบชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต นี้ ให้แก่ชุมชนชาวศรีประจันต์ ตลอดไปจนถึงชาวสุพรรณบุรีเป็นต้นไปทั้งหมด

เมื่อถึงตอนนี้ ชาติภูมิสถาน ก็จะมีชื่อยาวออกไปอีก แม้จะไม่ปรากฏออกมาเป็นตัวหนังสือ แต่ก็ขอให้รู้กันว่า ชาติภูมิสถานนี้มีชื่อยาวกว่าที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร

ชื่อยาวนั้นว่าอย่างไร ก็คือ “ชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต ของชาวศรีประจันต์” ก็ขอให้โยมรับไว้ด้วย (สาธุ...) ก็เป็นของโยมนั่นเอง

แต่ไม่ใช่สั้นแค่นั้นนะ นั่นคือตอนที่หนึ่ง ชื่อเต็มยาวกว่านั้น แต่บอกทีเดียวย่อมจะจำไม่ไหว ชื่อเต็มยาวต่อไปว่าอย่างไร ก็ขอบอกต่อไปให้จบว่า “ชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต ของชาวศรีประจันต์ และปวง

ชาวสุพรรณบุรี ที่จะร่วมเป็นกำลังของสังคมไทย ในการนำพาประเทศไทย ให้ก้าวออกไปอย่างสง่างาม ในท่ามกลางประชาคมโลก”

เอาละ ว่าอย่างนี้ จะไปทวนกันอีกทีก็ได้

อย่างนี้แหละจะมีความหมาย ถ้าตกลงทำอย่างนี้ เราก็จะมีสมานฉันท์ต่อ คือ จะมองเห็นภารกิจทั้งหลายไหลขึ้นมารอหน้าเรา มากมาย ปัญหาของเราเยอะเลย เรายังจะต้องสร้างสรรค์สังคมที่ดียิ่งต่อไป

ด้านหนึ่ง เรามีความสุขสดชื่น เพราะเราทำสิ่งที่ดียิ่งมาได้ประสบความสำเร็จ แต่อีกด้านหนึ่ง เรามองเห็นตระหนักรู้ว่า ในสังคมของเรามีปัญหายังรอหน้าอยู่มากมายนักหนา ซึ่งเราจะต้องช่วยกันแก้ไข

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเหล่านั้นคงไม่เหลือบ่ากว่าแรง ถ้าเรามีน้ำใจสมานฉันท์ อันเกิดจากปัญญาที่รู้เข้าใจหยั่งเห็นชัดเจน แล้วมาสามัคคีกันในการมุ่งมั่นทำการต่างๆ สืบต่อไป ก็จะแก้ไขปัญหามาให้ลดจนหมดได้ และสร้างสรรค์ให้ก้าวหน้าสู่ความสัมฤทธิ์ลุล่วงจุดหมาย

ถ้าคนไทยมีคุณภาพแท้ ต้องก้าวไปนำทั้งโลกได้

วันนี้ อาตมภาพได้กล่าวมาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว คิดหวังว่าจะเป็นการอนุโมทนาได้ส่วนหนึ่ง แม้จะถือว่ายังไม่เต็มต่อหน้าใจของญาติโยม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบุญกุศลที่ญาติโยมทำกันมาในงานนี้ จะเต็มเปี่ยมไปแล้ว แต่เราก็มีเรื่องบุญกุศลที่จะต้องทำกันต่อไป เพราะว่าบุญกุศลนั้นเป็นเรื่องที่ไม่จบสิ้น เรายังต้องก้าวหน้าไปอีก อย่างที่เรียกว่า

“ก้าวไปในบุญ” คือ คนเราจะต้องพัฒนาชีวิตให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป ทำบุญกุศลให้เพิ่มพูนพัฒนา

พระท่านก็ให้ความรู้ไว้แล้วว่า บุญตอนแรกเป็นกามาวจรกุศล พอเจริญต่อไป ก็เป็นรูปาวจรกุศล สูงขึ้นไปอีกก็เป็นอรุปาวจรกุศล แล้วไปจบที่โลกุตตรกุศล มีเป็นขั้นๆ เราต้องก้าวขึ้นไปเรื่อยๆ อย่ามองอะไรแบบหยุดนิ่ง

สมานฉันท์ของเราเนี่ย เมื่อมาถูกทาง ก็เป็นกุศลอย่างหนึ่ง เป็นกุศลชนิดเกนสำคัญเลย

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า **ฉันท**นี้เป็นเหมือนแสงอรุณของชีวิตที่ดีงาม ท่านเรียกว่าเป็นบุญนิमितแห่งการเกิดขึ้นของมรรค ถ้ามีฉันทะแล้ว มรรควิธีแห่งชีวิตแบบพุทธจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน การศึกษาที่แท้จะเกิดขึ้นแน่นอน คนก็จะพัฒนาอย่างเปี่ยมด้วยคุณภาพ

ถ้าไม่มีฉันทะ ก็จะอยู่แค่ความรู้สึก ไม่รู้จักคิดอะไร ได้แค่ถูกตา ถูกหู ถูกลิ้น ถูกปาก ถูกใจ ถูกอะไรต่ออะไร ไหลไปตามที่รู้สึก แค่อชอบใจ-ไม่ชอบใจ แล้วก็ติดใจลุ่มหลงเพลิดเพลินไปกับสิ่งที่ชอบใจ เรียกว่าอยู่กับอวิชชา ภายใต้อำนาจของตัณหา

แต่ถ้าพิจารณาเกิดปัญญาเห็นชัดว่าอะไรดีจริงแน่ อะไรเป็นประโยชน์แท้จริง แล้วฉันทะเกิดขึ้น เป็นกุศลขั้นมานั้นแหละ จุดหมายและทิศทางที่ถูกต้องก็จะปรากฏขึ้น

เมื่อรู้เข้าใจว่าอะไรจริงอะไรดีงามเป็นประโยชน์ชัดเจน และพอใจ ใฝ่ปรารถนาที่จะทำตรงกันเป็นสมานฉันท์แล้ว เราจะก้าวหน้าไปในการ

สร้างสรรค์อย่างแท้จริง สามารถนำพาประเทศไทยให้ก้าวออกไปอย่างสง่างาม ในท่ามกลางประชาคมโลก

มิใช่เท่านั้น เราจะสามารถแม้แต่นำพาประชาคมโลกให้ก้าวพ้นออกไปจากวิถีแห่งความเจริญที่ผิดพลาด ซึ่งจะเรียกว่าการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนหรืออะไรก็ได้แล้วแต่ และนำพาชาวโลกไปในวิถีทางที่ถูกต้องสู่สันติสุขที่แท้และยั่งยืน

ขออนุโมทนาขอขอบคุณพระเถรานุเถระ มีหลวงพ่อดำเสื่อ เป็นต้น ผู้เป็นกำลังสำคัญตั้งแต่ในชั้นความดำริริเริ่ม กับทั้งญาติโยมชาวศรีประจันต์ และท้องถิ่นใกล้เคียงทั้งหมดทุกแห่ง พร้อมด้วยท่านผู้มีน้ำใจ กุศลหนักแน่นจากถิ่นไกล ในการที่ได้ดำเนินการให้เกิดชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต และมูลนิธิชาติภูมิ ป. อ. ปยุตฺโต นี้ขึ้น

ขอตั้งจิตเป็นกัลยาณนันทะ อาราธนาคุณพระรัตนตรัยอวยชัยให้พร รตนัตตยานุภาเวนนะ รตนัตตยเตชสา ด้วยเดชานุภาพคุณพระรัตนตรัย พร้อมทั้งบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญด้วยคุณธรรม มีศรัทธาและเมตตาไมตรี เป็นต้น จงเป็นปัจจัยอันมีกำลัง อภิบาลอวยชัยให้ชาวศรีประจันต์ พร้อมทั้งชาวสุพรรณบุรีทั้งปวง ตลอดถึงญาติโยมปวงชนชาวไทย ตลอดกว้างขวางขยายไปทั่วโลก จงเจริญงอกงามในกุศลความดีงาม ในการทำกิจการหน้าที่เพื่อความเจริญก้าวหน้าประกอบด้วยธรรม ให้ประสบความสำเร็จสมความมุ่งหมาย มีกำลังที่จะแผ่ขยายประโยชน์สุขออกไป ให้ประโยชน์สุขนั้นเกิดขึ้นแก่ชีวิตของตน แก่ครอบครัว แก่ท้องถิ่น แก่ชุมชน แก่สังคมประเทศชาติ และช่วยกันทำให้โลกนี้ก้าวไป

ใกล้สันติสุขที่ยั่งยืนนานทุกเมื่อ เทอญ... (...สาธุ...)

เกร็ดชีวิตพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

บุบผา คณิตกุล

ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน ฝั่งตะวันออก อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ตลาดใต้ มหาสำราญ และนางชุนกี อารยางกูร ช่วยกันบริหารร้านขายผ้าแพรและผ้าไหม ส่วนทางตะวันตก ครอบครัวมีโรงสีไฟขนาดกลางตั้งอยู่ในพื้นที่กว่า ๑๐ ไร่ เมื่อวันที่ ๑๒ เดือนมกราคม ปีพุทธศักราช ๒๔๘๑ เวลาประมาณ ๒๓.๑๕ น. ซึ่งตรงกับวันพฤหัสบดี แรม ๗ ค่ำ เดือนยี่ ปีชวด เด็กชายประยุทธ์ อารยางกูร คือ ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ถู้อำนาจเนติมาเป็นบุตรอันดับที่หกของครอบครัวนี้ พี่ชายคนโตปัจจุบันคือ นายแพทย์เกษม อารยางกูร คนที่สอง นายผาสุก อารยางกูร รับราชการกรมการปกครอง คนที่สาม นายสรรค์ อารยางกูร ซึ่งต่อมาได้สืบทอดกิจการงานของบิดามารดา พี่คนที่สี่ ชื่อธิดา ซึ่งเสียชีวิตตั้งแต่ยังเด็ก อายุเพียงหนึ่งขวบ พี่ชายคนที่ห้า ทันตแพทย์เอนก อารยางกูร ขณะนี้มีคลินิกทันตแพทย์อยู่ที่ตลาดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และมีรังกล้วยไม้ที่มีชื่อเสียง แล้วจึงมาถึงตัวท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ส่วนน้องสามคนของท่านคือ นางสาวกานดา อารยางกูร นางบุบผา คณิตกุล และน้องน้อย นางจิตรา วัชรบุศราคัม ซึ่งถึงแก่กรรมเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๗

ชีวิตในวัยเยาว์ ตั้งแต่ท่านยังไม่ครบขวบปี ก็ป่วยเป็นโรคทางเดินอาหาร มีอาการท้องร่วงอย่างรุนแรงจนแทบจะไม่รอด แต่ก็ยังโชคดีที่ได้หมอมาช่วยวางยารักษาได้ถูกกับอาการของโรค หลังจากท่านหายป่วยได้ไม่นาน โยมมารดาก็ป่วยเนื่องด้วยต่อม

ไทรอยด์เป็นเนื้องอก จำเป็นต้องเดินทางไปกรุงเทพฯ เพื่อเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลศิริราช ซึ่งต้องใช้เวลารักษาตัวหลายเดือน จำต้องฝากท่านไว้กับญาติผู้น้องของโยมมารดา ชื่อนางเฮียะ ทั้งนี้เนื่องจากโยมบิดาเองก็มีภาระมาก กับภาระงานทั้งร้านขายผ้าแพรและผ้าไหม อีกทั้งโรงสีไฟซึ่งโยมบิดาเป็นทั้งเจ้าของ และผู้จัดการด้วย ส่วนพี่ๆ ต่างก็ยังเด็กและกำลังเรียนหนังสือ หลายเดือนต่อมาพอโยมมารดาหายป่วยแล้วกลับมาบ้าน ตอนแรกท่านจำโยมไม่ได้ พอถูกอุ้มถึงกับแสดงอาการแปลกหน้า (แม่เล่าให้ฟัง)

ทางด้านสุขภาพ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น ที่ว่าอายุท่านยังไม่ครบขบถดี ก็ป่วยหนักด้วยโรคทางเดินอาหาร และท้องร่วงอย่างรุนแรงนั้นภายหลังถึงแม้จะหายแล้วก็ตาม โรคเก้านี้คงจะเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ท่านไม่แข็งแรงอย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งต่อมามีท่านก็ยังพบกับโรคภัยไข้เจ็บอยู่เสมอ

ครั้งพอจำเวณิกกาลได้บรรพชาเป็นสามเณรแล้ว ก็เกิดเป็นไส้ติ่งอักเสบต้องเข้ารับการรักษา ผ่าตัด เป็นโรคปอด มีแผลในปอด และก็ได้รับการรักษาจนหายขาดแล้ว ตอนหลังก็เป็นโรคแพ้อากาศหายใจไม่สะดวกแพทย์ให้ยาพ่นขยายหลอดลม ต่อมาก็ต้องเข้ารับการรักษาอีกด้วย หูอักเสบ อย่างหนักอักเสบเข้าไปถึงในกระดูกหู หลังหู ที่เรียกว่า มาสตอยด์ มีอาการปวดตุบๆ เป็นพักๆ ต้องเข้ารับการรักษาโดยเฉพาะเรื่องหูและมาสตอยด์ถึง ๒ ครั้ง และในช่วงที่เป็นอาจารย์สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เกิดมีก้อนนิ่วในกรวยไต ต้องเจ็บปวดทรมานอยู่หลายวันกว่าก้อนนิ่วจะหลุดไป และที่ร้ายยิ่งกว่านั้น ความที่ท่านจริงจังกับงานเขียนหนังสือ เขียนจนกระทั่งกล้ามเนื้อที่แขนเกิดการเกร็งและอักเสบ

อย่างรุนแรง ปวดถึงกับยกแขนไม่ได้ คุณหมอพี่ชายต้องส่งรูดโรงพยาบาลรับตัวไปพักรักษาอยู่หลายสัปดาห์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ ต่อมาหลอดลมอักเสบ ตับไม่ปกติ ลำไส้พิบ พอปีพุทธศักราช ๒๕๓๔ ไวรัสเข้าตา อักเสบบวม ต้องปิดตาทั้งสองข้าง ฉะนั้นงานนิพนธ์ของท่านที่ออกมาในช่วงนั้น จึงเป็นงานที่สำเร็จด้วย “หู” (ท่านบอกเอง) เรียบเรียงและตรวจโดยการฟังผู้อื่นอ่านให้

ต่อมาปีพุทธศักราช ๒๕๓๖ ในช่วงเข้าพรรษาท่านก็ป่วยด้วยสายเสียงอักเสบ แพทย์สั่งห้ามพูด เพราะฉะนั้นญาติโยมที่ไปเยี่ยมในตอนนั้น คงจำได้ว่าท่านต้องใช้กระดาษแม่เหล็กมาเขียนตอบข้อซักถาม และสั่งงาน ซึ่งขณะนั้นอาการของท่านเป็นที่วิตกของญาติโยมเป็นอันมาก มีแพทย์บางท่านถึงกับขึ้นไปนอนเฝ้าอาการบนภูเขา ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยความเป็นห่วง แล้วทุกอย่างก็ผ่านพ้นไปด้วยดีโดยนายแพทย์ผู้ชำนาญได้ให้การรักษาด้วยยา และให้การแนะนำให้ท่านพักผ่อน เป็นการรักษาโดยวิถีธรรมชาติที่ดีที่สุด นอกจากนั้นยังมีอาการผิดปกติของกรามบนและกรามล่าง ไม่ได้ส่วนกัน ซึ่งเป็นมานานจนใน พ.ศ. ๒๕๓๗ แพทย์ได้ให้ใช้วิธีเข้าเฝือกกราม (ไม่ใช่จัดฟัน) ซึ่งอาการอย่างนี้คุณหมอบอกว่าน้อยคนที่จะเป็น ทั้งหมดที่กล่าวมาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับท่าน และได้รับการรักษาหายเป็นปกติแล้วนั้น แสดงถึงความอดทนของท่านสูงยิ่ง ดูท่านไม่ค่อยเดือดร้อนใจสักเท่าไร แต่ก็สนใจในการถวายเป็นทานจากแพทย์ เรื่องการเจ็บป่วยนี้ท่านบอกว่าเป็นเรื่องธรรมดา และสำหรับเรื่องโรงพยาบาลท่านคุ้นเคยกันมาก เข้า-ออกอยู่ประจำตั้งแต่เด็ก การที่เป็นโรคนั้นโรคนี้อยู่บ่อยๆ ถือว่าเป็น

ประสบการณ์ส่วนตัวไปอีกด้านหนึ่ง สำหรับผู้อื่นเมื่อมีการปรารภกันถึงเรื่องความเจ็บป่วย ท่านจะบอกให้คิดถึงพุทธพจน์ที่ตรัสสอนไว้ให้ตั้งจิตตั้งใจ “ถึงแม้ร่างกายของเราจะป่วย แต่ใจของเราจะไม่ป่วยไปด้วย”

พระพรหมคุณาภรณ์ ในวัยเยาว์ได้รับการอบรมจากโยมบิดาอย่างใกล้ชิดเช่นเดียวกับพี่น้องทุกคนและประกอบกับได้รับการถ่ายทอดอุปนิสัยที่ดั่งงามของโยมมารดา รวมทั้งความอบอุ่นในครอบครัว อีกทั้งตัวท่านเองก็มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำผู้สอน มีเหตุผล รักความยุติธรรมความถูกต้อง มีความจริงจังในความสนใจใฝ่รู้ยิ่ง มีความเมตตากรุณา รักความสงบเคร่งครัดในระเบียบวินัยมาตั้งแต่เด็ก มีความมุ่งมั่นให้บุคคลทั่วไปปฏิบัติตนในทางที่ดีรวมทั้งความเสียสละให้อภัยอยู่เสมอโดยเฉพาะกับน้องๆ ท่านรักเอ็นดู และปกป้องมาตลอด เป็นที่ปรึกษาหาแนวทางที่ดีและถูกต้องให้ในยามที่มีปัญหา และจะให้กำลังใจในขณะที่ยังต้องรอเวลาแก้ไข สำหรับเรื่องความเกเรชกต่อยกันแบบเด็กชายทั่วๆ ไป ไม่มี แต่กล้าหาญกล้าต่อสู้ถ้าถูกรังแกโดยไม่เป็นธรรม ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กรุ่นเดียวกัน และต่างรุ่น เป็นที่รักของครูอาจารย์ และเพื่อนๆ มาก โดยเฉพาะความมีระเบียบวินัย มีเหตุผล รวมทั้งความเสียสละและการให้อภัยต่อผู้ที่ทำผิดนั้น ทำให้เป็นที่เกรงใจของบรรดาผู้ใหญ่ไปอีกด้วย ในบรรดาลูกๆ โยมมารดาก็จะติชมความประพฤติและอุปนิสัยไปคนละอย่าง แต่สำหรับท่านเจ้าคุณ ฯ แล้วจะถูกชมว่าเป็นเด็กช่างคิด “คิดก่อนพูดและก่อนที่จะทำอะไร”

เมื่อถึงวัยที่จะต้องเข้ารับการศึกษ ท่านเจ้าคุณฯ ได้รับการศึกษาโดยที่โยมทั้งสองนั้นมีแนวความคิดก้าวหน้า เพราะโยมบิดาได้เคยบรรพชาและอุปสมบทในพระบวรพุทธศาสนา ศึกษาเล่าเรียนได้ถึงชั้นเปรียญธรรม ๔ ประโยค จึงมีแนวคิดทางการศึกษาให้แก่บุตรหลานอย่างจริงจังและกว้างไกล สมัยนั้นที่ตลาดอำเภอศรี-ประจันต์ มีโรงเรียนเด็กเล็กสำหรับเด็กที่อายุยังไม่เข้าเกณฑ์การศึกษา ชื่อโรงเรียนครูเฉลียว โยมก็ส่งท่านเข้าไปเรียนอยู่ปีหนึ่งในปีพุทธศักราช ๒๔๘๗ ต่อมาปีพุทธศักราช ๒๔๘๘ ก็ย้ายไปเข้าเรียนในโรงเรียนประชาบาลใกล้บ้าน โรงเรียนชัยศรีประชาราษฎร์ (วัดยาง) จบชั้นประถมปีที่ ๔ ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๐ แล้วจึงได้ย้ายไปเข้าเรียนโรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา อำเภอสัมพันธวงศ์ พระนคร เพื่อศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ โดยได้รับทุนเรียนดีของกระทรวงศึกษาธิการ จนถึงชั้นมัธยมปีที่ ๓ และในช่วงนั้นโยมบิดาได้ฝากให้พักอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์กับพวกพี่ๆ ซึ่งขณะนั้นพระศีลขันธ-โคภิต เป็นเจ้าอาวาส (ภายหลังได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่พระเทพคุณาธาร)

ขณะที่ยังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างปิดภาคเรียนก็กลับบ้าน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า ท่านเจ้าคุณฯ มีคุณลักษณะและอุปนิสัยเป็นผู้ให้ ผู้สอนมาตั้งแต่เด็กก็จะชวนน้องๆ ช่วยกันจัดแจงตั้งห้องเรียนเพื่อเล่นสอนหนังสือ โดยตัวท่านเจ้าคุณฯ เองเป็นครู ส่วนศิษย์นั้นก็จะเป็นน้องและเด็กๆ ในละแวกนั้น โดยมีอุปกรณ์เก่าๆของโรงเรียนบำรุงวุฒิราษฎร์ โรงเรียนมัธยมแห่งแรกในอำเภอศรีประจันต์ ซึ่งโยมบิดาตั้งขึ้นด้วยมีเหตุดำริว่า เด็กในอำเภอศรีประจันต์ และบริเวณใกล้เคียง เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้ว

ถ้าจะเรียนต่อชั้นมัธยมก็ต้องเดินทางไปเรียนต่อในเมืองสุพรรณ หรือถ้ามีฐานะดีหน่อยและมีญาติอยู่ในกรุงเทพฯ ก็จะส่งเข้าไปเรียนในกรุงเทพฯ ได้ นี่เป็นเหตุให้เด็กบางคนหมดโอกาสเรียนต่อ ทั้งที่อยากเรียน ตั้งใจเรียน และเรียนได้ดี แต่ภายหลังโรงเรียนนี้ก็ได้อยู่บเล็กกิจการลง ด้วยเหตุว่ามีโรงเรียนมัธยมแห่งใหม่เปิดขึ้นมา ฉะนั้นความห่วงใยเด็กๆ ของโยมบิดาก็หมดไปและประกอบกับภารกิจทางด้านอื่น ก็มากอยู่แล้ว จึงได้หลีกเลี่ยง ให้โอกาสที่ดีกับโรงเรียนที่เปิดขึ้นใหม่นั้น จึงคงยังเหลืออุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ ไว้ เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ครู และนักเรียน เป็นต้น

จากอุปกรณ์ทั้งหลายเหล่านี้เอง จึงทำให้พระพรหมคุณาภรณ์ สมัยนั้นสามารถเปิดห้องเรียนเล่นสอนพิเศษได้ ในขณะที่ตัวเองยังเรียนอยู่แค่ชั้นมัธยมต้นเท่านั้น สอนวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งเด็กนักเรียนต่างจังหวัดในสมัยนั้น สำหรับในชั้นประถมศึกษายังไม่มีการสอนภาษาอังกฤษสอนในหลักสูตร สอนเขียน อ่านหัดออกเสียง สอนเลข หัดให้จำสูตรต่างๆ และสอนวิธีคิดเลขในใจให้สอนจริยธรรม ความรู้ทั่วไป ประวัติศาสตร์ และวรรณคดี มีการสอบให้คะแนน และจะให้ของขวัญเป็นกำลังใจถ้าได้คะแนนดี นักเรียนต่างสนุกได้ ความรู้อย่างไม่รู้เบื่อ บางวันก็จะเปลี่ยนไปเล่นละคร มีการจัดฉาก จัดการแสดง ตัวท่านเจ้าคุณ ฯ เองเขียนบทละคร เป็นผู้กำกับ การแสดงเอง แล้วก็ยังเป็นตัวแสดงเองอีกด้วย แล้วก็เลือกตัวละครตามลักษณะนิสัย เรื่องที่ชอบให้เล่นมีหลายเรื่อง มีทั้งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วรรณคดี ที่ชอบเล่นมากมีอยู่ ๒ เรื่อง

ที่ผู้เขียนพอจำได้ เพราะได้ร่วมเป็นตัวแสดงด้วย เช่น สามก๊ก ตอนโจโฉแตกทัพเรือ ตัวท่านก็จะเล่นเป็น ขงเบ้ง เรื่องรามเกียรติ์

ท่านก็จะเล่นเป็น ทำวมาลีวราช เป็นต้น วิธีการเล่นสอนของท่านเจ้าคุณฯ นักเรียนจะไม่ค่อยขาดเรียน ได้ทั้งสนุกและก็กินอิ่มด้วย เพราะโยมมารดาสนับสนุนด้วยการทำอาหารและขนมเลี้ยง ส่วนทางวิชาการนั้น มีการเล่นเน้นสอนให้เป็นเรื่องจริงจังอย่างเช่น การเล่นตั้งตนเป็นนายธนาคาร (ซึ่งตอนนั้นผู้เขียนยังเล็กมาก ไม่เข้าใจ รู้แต่ว่าเล่นแล้วสนุกดี ต่อเมื่อเติบโตใหญ่แล้วจึงเข้าใจว่า เป็นการเรียนสอนวิชาในหลักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งตอนนั้นตัวผู้สอนเองก็คงไม่ทราบเหมือนกัน จุดประสงค์คือให้นักเรียนของท่านรู้จักมัธยัสถ์ รู้จักเก็บหอมรอมริบ ตั้งให้ห้องๆ เล่นทำธุรกิจทำกิจการต่างๆ เอาเงินมาฝากธนาคารบ้าง แล้วบ้างก็มาขอกู้เงินเพื่อไปทำธุรกิจ ท่านทำท่าทางตรวจสอบก่อนปล่อยสินเชื่อ ดูเป็นจริงเป็นจัง

ครั้นเมื่อถึงเวลาเปิดภาคเรียน กลับไปกรุงเทพฯ ก็ยังไม่ลืมนักเรียน พระธรรมปิฎกสมัยเด็กนำเอาเงินส่วนที่เก็บออมไว้ ไปหาซื้อหนังสือประเภทเสริมทักษะต่างๆ รวมทั้งหนังสือภาษาอังกฤษส่งไปให้นักเรียนของท่านเป็นการเชื่อมต่อกิจกรรมการสอนให้ต่อเนื่อง ทำให้น้องทุกคนและเด็กที่สนใจใฝ่เรียน ถึงแม้จะจบการศึกษาแค่ชั้นประถมปีที่ ๔ ก็สามารถอ่านและเขียนภาษาอังกฤษพอเข้าใจขั้นพื้นฐานได้

นอกจากการเล่นต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ก็ยังสอนพวกเด็กให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่ได้เล่นเอาแต่สนุกอย่างเดียว ยังมีการเล่นสนุกที่มีสาระ ช่วยกิจการงานของบิดามารดาอีกด้วย วันหนึ่งเมื่อเห็นว่าได้ถุนบ้านรอกัก ซึ่งบ้านเป็นร้านค้าด้วย ยกพื้นไม้กระดานใต้ถุนไม่สูงมากนักต้องมุดเข้าไป ก็ชวนน้องๆ มุดเข้าไปเพื่อช่วยกันเก็บกวาดขยะ เพราะพื้นบ้านไม้กระดานมีรอยต่อเป็น

ร้องไม้ เกรงว่าถ้ามีเศษขยะสะสมไว้ เกิดมีก้นบูหรือตกลงไป อาจจะต้องติดไฟแล้วจะลุกลามทำความเสียหายเดือดร้อนได้ ในขณะที่กำลังเก็บกวาดกันอยู่นั้น พบลูกนกเขาตัวหนึ่งนอนปีกหัก บินไม่ได้ เข้าใจว่าคงจะสอนบินแล้วตกลงมา ด้วยความเมตตาท่านเจ้าคุณฯ จับนกคุ่ม ออกจากใต้ถุนบ้าน เอาออกมาประคบประหงม โยมมารดาทราบเรื่องเข้าก็แนะนำให้เอาตะไคร้และหัวหอมแดงมาทุบให้ซู้ แล้วเอาตะไคร้มาพันตรงที่เจ็บ เอาหัวหอมให้หนักดม นกหายวันหายคืน โยมบิดาก็เลยหาไม้มาช่วยต่อกรงให้มันอยู่สบายๆ ด้วยความเป็นห่วงนกพอจะกลับไปเรียนที่กรุงเทพฯ ก็กำชับน้องๆ ให้หาข้าว หาน้ำ ให้นกกิน มีถั่วเขียว และทิ้งหญ้ากับดินด้วย นกเขาตัวนี้ขี้ขันเพราะมาก ชั้นให้พวกเราฟังอยู่นาน มันอายุยืน

ระหว่างเล่นกับน้อง ไม่เล่นแต่เพียงในบ้าน ยังมีการออกไปนอกสถานที่เพื่อให้ได้บรรยากาศ เช่นในสมัยยังอยู่ที่โรงสีไฟ “สหกสิกร” ริมฝั่งแม่น้ำด้านตะวันตก ติดกับโรงสี มีสวนมะม่วงและต้นไม้อื่นๆ รกเรือมาก ตอนโรงเรียนปิดภาคเรียน วันหนึ่งท่านเจ้าคุณฯ ก็พาน้องสามคนไปจุดดงคิงในป่าอัมพวันท้ายโรงสี ขนเอาหม้อข้าวหม้อแกงที่ปั้นจากดินเผาสำหรับเด็กเล่นแต่หุงข้าวกินได้ พร้อมกับเสปียงต่างๆ ที่แอบหยิบเอาไปจากในครัว พาน้องเดินป่าหลังกินข้าวเช้าแล้ว ช่วยกันปลูกกระต๊อบเล็กๆ พอเอาหัวบังฝนได้ แต่ดินนั้นไม่ต้องบังเพราะป่า (สวนนั้น) ที่บจนแดดส่องได้รำไร ท่านใช้วิชาลูกเสือช่วยกับน้องๆ ตัดกิ่งไม้แถวนั้นมาทำเสา มัดเสามาทำโครงบ้าน ด้วยเอาวัลย์เหนียวๆ มาผูกกันเข้า เอาใบตองมุงหลังคา แล้วก็เกิดเป็นกระต๊อบ หลังเล็กขึ้นมาเข้าไปนั่งเล่นกัน พอหิวก็หุงข้าวกินหาผลหมากรากไม้ในป่านั้นมากิน ส่วนใหญ่จะเป็นมะม่วงที่หล่นอยู่ใต้

ต้น แล้วก็มีสัตว์ประรด กล้วยหอม ลูกขำมะเลียง มะเฟือง ละมุด ฝรั่ง
ขี้นก และลูกเล็บเหยี่ยว กินไปคุยกันไป ส่วนใหญ่ท่านจะเล่าเรื่อง
ตอนไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ เล่าถึงการเดินทางไปโรงเรียนโดย
รถรางซึ่งน้องจะนั่งฟังด้วยความตื่นเต้นและอยากไป อยากเห็น

อีกเรื่องหนึ่งที่พวกเราพี่ๆ น้องๆ จะพูดถึงกันอยู่บ่อยๆ ที่
แสดงถึงความเมตตาในวัยเด็กของท่านรวมทั้งการเสียสละ ปกติ
ท่านประหยัดมัธยัสถ์ จะใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นและได้ตรงก่อน
เสมอ ตอนเด็กๆ แม่จะแจกกระปุกออมสิน เป็นหมูดินเผาให้คนละ
ตัว พระธรรมปิฎกในสมัยเด็กจะใส่เงินลงในหมูออมสินทุกวัน และ
สอนน้องให้รู้จักเหลือเงินเพื่อหยอดกระปุกหมูออมสินให้ได้ทุกวัน
อย่างท่าน ขณะไปเรียนที่กรุงเทพฯ ก็เอาหมูออมสินไปด้วย พอกลับบ้าน
บ้านปรากฏว่าเศษสตางค์เต็มหมู และในช่วงปิดเทอมนั้น ไก่ใน
ละแวกบ้านรวมทั้งที่เลี้ยงไว้ที่บ้าน กำลังเป็นโรคระบาดชนิดหนึ่ง
ถ่ายเป็นมูกสีขาว ตาฝ้า เวลาเดินจะเดินถอยหน้าถอยหลัง พอใกล้
ตายก็จะเดินอย่างน่าสงสาร ขณะนั้นมียาปฏิชีวนะชนิดหนึ่ง เพิ่งจะ
สั่งเข้ามาขายในเมืองไทย ชื่ออริโอมัยซิน เป็นยาแก้อักเสบและฆ่า
เชื้อ ราคาแพงมากเม็ดละ ๖ ถึง ๗ บาท ซึ่งตอนนั้นข้าราชการชั้น
จัตวาอันดับหนึ่ง เงินเดือนแค่ ๔๕๐ บาท พระพรหมคุณาภรณ์ วัย
เด็กได้สละเงินส่วนตัวที่เก็บออมไว้ในกระปุกหมูออมสินนั้น แคะ
ออกมาซื้อยาเพื่อช่วยชีวิตสัตว์เล็กๆ ซึ่งท่านรักและสงสาร (สมัยนั้น
ทางบ้านยังไม่มีสัตวแพทย์อย่างปัจจุบัน) ตัวแล้ว ตัวเล่า หายบ้าง
ตายบ้าง

กล่าวถึงความซนในวัยเด็กอย่างหนึ่ง ที่ทำให้โยมบิดาบ่น
อย่างเอ็นดูบ่อยๆ คือ ความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจใฝ่รู้ของ

ท่าน พี่ชายคนโตเล่าให้ฟังว่า ในช่วงเรียนอยู่ชั้นประถมตอนปลาย ต่อมัธยมต้น เริ่มสนใจการเล่นเครื่องจักรกลเล็ก เครื่องไฟฟ้า รั้ว ออกมาศึกษา อย่างเช่นไฟฉาย จะใช้กันมากในโรงสีไฟ ก็ไปเก็บเอาที่เสียๆ มารื้อซ่อมใหม่ โดยเอาไฟฉายดีมากเป็นแบบ พอประกอบเข้าไปใหม่ ไฟฉายดีกลับเสีย ไฟฉายเสียกลับดีก็มี ประกอบเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าใช้เองในขณะที่เป็นสามแถว ทำหม้อแปลงไฟฟ้า เช่น ทำหม้อแปลงไฟฟ้า ประดิษฐ์เครื่องแบ่งและผอนกำลังไฟฟ้า โดยมีเครื่องมือครบชุด เช่นหัวแรงไฟฟ้าสำหรับบัดกรีอุปกรณ์และสายไฟ ต่ออุปกรณ์เครื่องรับวิทยุ ยักเยื้องไปต่างๆ

ท่านเจ้าคุณฯ มีชีวิตอยู่อย่างสมถะในเพศบรรพชิต ไม่สะสมทรัพย์และปัจจัย ซึ่งเป็นมาตั้งแต่เด็ก มีสิ่งใดไม่ว่าจะเป็นของเล่นของใช้ หรือของรับประทานก็จะแบ่งปันให้น้องและเพื่อน ครั้นสมัยเป็นสามแถว ได้รับถวายสิ่งของและปัจจัย หรือเครื่องไทยธรรมจากญาติโยม ก็รวบรวมไว้ พอได้จำนวนหนึ่งก็จะนำมาแจกสามแถว หรือลูกศิษย์ในวัดได้นำไปใช้สอย บางครั้งก็นำมาให้จับฉลากกันเพื่อความไม่เหลื่อมล้ำ ท่านจะไม่สะสมไว้เพื่อตนเองเลย ตัวอย่างเช่นปากกา จะใช้ปากกาลูกกลิ้งธรรมดา ถ้ามีคนมาถวายปากกาชั้นดีราคาแพง เช่น ปาร์กเกอร์ และครอสส์ ก็จะแจกให้แก่ผู้ที่จะใช้ประโยชน์ได้ เช่น ให้เป็นรางวัลแก่นักเรียนเพื่อเป็นกำลังใจและแรงจูงใจในการศึกษาเล่าเรียน นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีผู้นำมาถวายให้ใช้ส่วนตัวท่านก็จะส่งไปสมทบกับกองทุนหรือมูลนิธิต่างๆ ตลอดจนแจกเป็นทุนการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรที่เรียนดี รวมถึงเด็กยากจนตามโอกาสต่างๆ อีกด้วย อย่างเช่นเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์

๒๕๓๘ ซึ่งเป็นงานทำบุญที่โยมบิดาเสียชีวิตครบ ๓ ปี ก็ได้แจก
ทุนการศึกษาแก่สามเณรจำนวน ๙ รูป อย่างนี้เป็นต้น

การอนุเคราะห์เอื้อเฟื้อมีเมตตาของท่านนั้น ในส่วนที่
ประกอบด้วยความรักถึงผู้สูงอายุ และผู้กำลังอยู่ในช่วงป่วยใช้
คราวใดที่ญาติโยมไม่ว่าจะเป็นทางฝ่ายไหนก็ตามเจ็บป่วย ท่านก็จะ
หาเวลาไปเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ ตลอดถึงงานทำบุญต่าง ๆ งานบวช
งานศพ หรืองานมงคลสมรส ทั้งของญาติพี่น้องหรือญาติโยมท่านก็
จะไม่ขาด ถ้าไม่มีเหตุสุดวิสัย จะปฏิบัติตนสม่ำเสมอกับญาติโยม
ทั่วๆ ไป และการปฏิบัติต่อโยมบิดามารดา ซึ่งเป็นแบบอย่างให้แก่
บรรดาญาติ และผู้ที่ได้ทราบถึงกิจของท่านที่ปฏิบัติต่อโยมทั้งสอง
ในยามปกติ ก็จะไปเยี่ยมอยู่เสมอ แม้ในยามที่ท่านไปปฏิบัติภารกิจ
ในต่างประเทศ จะโทรศัพท์หรือจดหมายถามโยมและส่งข่าวของ
ท่านให้โยมได้ทราบ ในช่วงที่โยมทั้งสองเข้าสู่วัยชรา และโยมมารดา
ป่วยเป็นอัมพาตท่านแวะเวียนไปเยี่ยมบ่อยขึ้นกว่าเดิม ไปสนทนาให้
กำลังใจ และปรึกษาหาหนทางในการรักษากับนายแพทย์พี่ชาย ใน
ด้านกำลังใจก็ให้ทั้งผู้ป่วย และผู้เฝ้าอาการป่วย สำหรับโยมมารดานั้น
ท่านจะพูดและแนะนำน้องที่เฝ้าให้นั้นให้ทำให้โยมมารดาสดชื่น

สำหรับท่านเอง จะหาวิธีต่างๆ ที่จะทำให้โยมมารดาได้รับความสด
ชื่นด้วย อย่างเช่นเมื่อครั้งไปที่วัดบ้านกร่าง จังหวัดสุพรรณบุรี ท่าน
นำเอาเตปไปบันทึกเสียงนกร้อง แล้วมาให้โยมมารดาฟัง

สำหรับโยมบิดา ในช่วงชราภาพนั้น จะไม่ยอมไปไหน
บางครั้งก็จะเหงา ท่านเจ้าคุณฯ ก็จะไปเยี่ยมบ่อยครั้งกว่าเดิม ทั้งๆ
ที่ภารกิจของท่านมากมายก็ตาม เวลาไปสนทนากับโยม ท่านเจ้าคุณ
ฯ ก็จะนำเตปมาบันทึกเสียงระหว่างสนทนากัน แล้วกรอกลับให้โยม

บิดาฟัง ซึ่งเป็นที่พอใจของโยมบิดามาก บางวันท่านจะอยู่กับโยมบิดาเป็นเวลานาน จนเห็นว่าสบายใจสดชื่นก็จะลากลับ ในช่วงที่ท่านเจ้าคุณฯ พำนักอยู่ที่สถานฟื้นฟูสุขภาพสงฆ์ ที่ลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โยมบิดายังแข็งแรงพอที่จะไปหาท่านเจ้าคุณฯได้ นื่องๆ จะพาไป ท่านเจ้าคุณฯ ก็จะพาโยมออกเดินเล่น ตามถนนที่ตัดผ่านทุ่งนา ได้ดูต้นไม้ คุนุก และท่าน เบ็ดไก่ที่ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงเลี้ยงไว้ตลอดจนได้รับอากาศที่ทำให้สดชื่น จะพาโยมบิดาให้เดินไปด้วยกัน ด้วยความห่วงใย

ใครจะคิดบ้างว่า พระพรหมคุณาภรณ์ได้ปฏิบัติต่อโยมทั้งสองได้ถึงดังนี้ ครั้นพอโยมถึงแก่กรรมในขณะที่ยังตั้งบำเพ็ญกุศลอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ ท่านก็จะให้นื่องๆ ได้ปฏิบัติต่อบุพการี ด้วยการแสดงความกตัญญูกตเวทิตาในวาระสุดท้าย ให้มีการบังสุกุล แก่โยมเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ อาทิแต่ละครั้ง และเมื่อถึงวันครบรอบปีของมรณกรรม ก็จะมีการทำบุญจะพิมพ์หนังสือธรรมแจก มีการแจกทุนการศึกษาเป็นต้น ในวงญาติทุกคนจะปลาทบปลื้มต่อจริยาวัตรอันงดงามของท่านเจ้าคุณฯ ที่ได้ปฏิบัติต่อญาติโยมตลอดจนโยมบิดา โยมมารดา ดังได้กล่าวมาแล้ว โดยกิจดังกล่าวมานี้ได้ยังประโยชน์ให้เป็นอย่างดีที่ดั่งงามแก่ผู้ใกล้ชิด นำไปปฏิบัติต่อบุพการีของตนอีกด้วย

การศึกษาในวัยต่อมา ถึงแม้สุขภาพร่างกายไม่ค่อยแข็งแรงนัก แต่พระพรหมคุณาภรณ์ในสมัยเด็กก็เป็นนักเรียนเก่ง เรียนได้ดีเด่นสม่ำเสมอ อย่างเช่นเมื่อจบชั้นประถม ก็ได้ทุนเรียนดีของกระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาเข้าเรียนในชั้นมัธยมที่ ๑ ที่ ๒ และมัธยมที่ ๓ ในภาคต้นและภาคกลาง ท่านเป็นเด็กที่เล็กที่สุดในชั้น

แต่ก็เอาที่ ๑ มาครองได้บ่อย แต่พอถึงภาคปลายของมัธยมที่ ๓ แล้วในช่วงต้นปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ ขณะนั้นปัญหาสุขภาพไม่ดี ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เนื่องจากอาการป่วยโรคทางเดินอาหาร จึงเห็นด้วยกับคำแนะนำของโยมบิดา และประกอบกับการสนับสนุนของพี่ชายคนที่สอง นายผาสุก อารยางกูร ในวันที่ ๑๐ เดือนพฤษภาคม ปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ จึงได้เข้ารับการบรรพชา ณ วัดบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีพระครูเมธีธรรมสาร เจ้าอาวาสวัดบ้านกร่าง เป็นพระอุปัชฌาย์ (ซึ่งก่อนนั้นตอนที่ท่านอายุได้ ๗ ขวบ ก็ได้บรรพชาที่วัดนี้มาก่อน แต่เป็นการบวชทางนาค คือ บวชพร้อมกับการบวชพระบุตรชายของคุณปู่ การบวชคราวนั้นเพียง ๗ วัน เป็นการแก้บนที่โยมมารดา ได้บนไว้แต่ครั้งที่ท่านป่วยหนัก เมื่ออายุ ๑ ขวบ)

การบวชครั้งนี้เป็นการบวชเรียน เริ่มศึกษา ณ วัดบ้านกร่าง ในปีแรกของการบรรพชา สอบได้นักธรรมชั้นตรี แล้วย้ายไปศึกษาต่อ ณ วัดประสาธตทอง ในเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งมีพระวิกรมมุนี เป็นเจ้าอาวาส สอบได้นักธรรมชั้นโท ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๕ ครั้นต่อมา ปีพุทธศักราช ๒๔๙๖ ได้ย้ายมาสังกัดวัดพระพิเรนทร์ จังหวัดพระนคร พระศีลขันธโชภิต ยังคงเป็นเจ้าอาวาส ได้ศึกษาเล่าเรียนต่อมาจนสอบได้นักธรรมชั้นเอก และเปรียญธรรม ๓ ถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค ขณะเป็นสามเณร จึงได้รับราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ธรรมิกมหาราชชาธิราช องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก รัชกาลปัจจุบันให้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในฐานะนาคหลวง เมื่อวันที่จันทร์ที่ ๒๔ กรกฎาคม ปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ ตรงกับวันขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ ณ

พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) มีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (กิตติโสภณมหาเถร) วัดเบญจมบพิตร ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ พระธรรมคุณาภรณ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) วัดสามพระยา เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระเทพเมธี (พระธรรมเจดีย์) วัดทองนพคุณ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้นามฉายาว่า “ปยุตโต” ภายหลังจากอุปสมบทแล้วท่านก็ได้สำเร็จการศึกษาสอบได้ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๑) จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปี พุทธศักราช ๒๕๐๕ และต่อมาในปี พุทธศักราช ๒๕๐๖ ก็สอบได้วิชาชุดครู พ.ม. อีกวุฒิหนึ่ง

ในระหว่างศึกษาที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระพรหมคุณาภรณ์ได้เป็นอาจารย์ประจำในแผนกบาลีเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๐๖ และต่อมาก็ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเลขาธิการ และเป็นรองเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ และเป็นอาจารย์สอนวิชาธรรมภาคอังกฤษ ควบคู่กันไปด้วย ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๗ ที่มหาจุฬาลงกรณฯนี้ได้รับปรับปรุงและวางระเบียบแบบแผนพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับสภาะวิชาการที่เป็นระบบนิยมในปัจจุบัน ตลอดจนได้ปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวินยาตติย ให้เป็นหลักสูตรที่น่าสนใจ และเอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างแท้จริง สำหรับงานบริหารคณะสงฆ์นั้น หลักจากที่พระเทพคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ถึงแก่มรณภาพซึ่งในขณะนั้นพระธรรมปิฎกดำรงสมณศักดิ์ที่พระศรีวิสุทธิโมลี จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ได้ทำการปรับปรุงกิจการภายในวัด รวมทั้งกิจในส่วนของสงฆ์ จนเป็นระเบียบเรียบร้อยแล้วก็ได้ยื่นใบลาออก

และได้รับอนุมัติให้ลาออกใน พ.ศ. ๒๕๑๙ และในปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม งานของคุณะสงฆ์ท่านก็ยังคงช่วยเหลือตลอดมา ทั้งในส่วนในประเทศและต่างประเทศ

ในการช่วยเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้กว้างออกไปถึงต่างประเทศ ได้รับนิมนต์ไปเป็นอาจารย์บรรยายพิเศษของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา และบรรยายเผยแพร่ความรู้ในประเทศอื่นๆ อีก เช่น ได้รับอาราธนาได้เยี่ยมเยียนสถาบันการศึกษา บรรยายพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย อาราธนาไปสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาของ วัดชิทธธรรมประทีป ในนครนิวยอร์ก และวัดธรรมาราม ในนครชิคาโก สหรัฐอเมริกา และยังได้รับอาราธนาให้เป็นผู้แสดงปาฐกถาในการประชุมนานาชาติอีกหลายครั้ง สำหรับในประเทศได้รับอาราธนาจากบรรดามหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรต่างๆ เป็นที่ปรึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ในการสร้างพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ สำเร็จสมบูรณ์เป็นฉบับแรกของโลก เป็นการอำนวยความสะดวกในการศึกษาและค้นคว้าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้สะดวกและรวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ด้วยศีลาจริยวัตรและปฏิปทาเป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธา เป็นที่เคารพยกย่องของบรรดาศิษยา-นุศิษย์ และพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป เป็นแบบอย่างของพระภิกษุในอุดมคติรูปหนึ่งในปัจจุบัน ท่านถึงพร้อมด้วยความเป็นเลิศทางวิชาการ ทั้งด้านพระพุทธศาสนา และด้านวิชาการ ดังนั้นนับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๔๕ จึงได้รับการถวายปริญญาคุณวุฒิปริญญา

กิตติมศักดิ์ จากสถาบันการศึกษาในประเทศรวม ๑๓ สถาบัน ๑๔
ปริญญา

ได้รับการถวายตำแหน่ง “ตรีปิฎกจารย์” (อาจารย์ผู้มีความรู้
แตกฉานในพระไตรปิฎก) จาก นวนาลันทามหาวิหาร ประเทศอินเดีย
ซึ่งถือว่าเป็นตำแหน่งที่สูงกว่าปริญญาเอก และทางมหาวิหารยังไม่
เคยมอบให้ใคร นอกจากมหาวิทยาลัยนาลันทาโบราณที่เคยถวาย
ท่านพระถังซำจั๋ง เท่านั้น

และล่าสุด เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๙ มีพระบรมราช-
โองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)
เป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

งานนิพนธ์ของพระพรหมคุณาภรณ์ที่เกี่ยวกับ
พระพุทธศาสนาโดยตรงนี้ ถึงปัจจุบันได้นิพนธ์ไว้มากกว่า ๓๒๗
เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย และมีภาษาอังกฤษ ประมาณ ๓๐
เล่ม เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายว่าเป็นงานดีเยี่ยม เป็นงานปัญญาที่มี
คุณค่าต่อวงวิชาการ ทั้งในประเทศและมหาวิทยาลัยชั้นนำของ
ต่างประเทศ สร้างประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริงในทุกระดับ จน
ได้รับการยกย่องให้เป็น “ปราชญ์แห่งสยาม” ทุกครั้งในการพิมพ์
ผลงานนิพนธ์ของท่าน ได้มอบลิขสิทธิ์แบบให้เปล่า และเงินรางวัลที่
ได้จากงานนิพนธ์ทั้งหมดก็มอบให้เป็นทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ
สามเณรมาโดยตลอด รางวัลที่ได้รับคือ รางวัลวรรณกรรมชั้นที่ ๑
ประเภทร้อยแก้ว ที่ได้รับจากมูลนิธิธนาคารกรุงเทพฯ ประจำปี
๒๕๒๕ จากหนังสือพุทธธรรม ก็ได้มอบให้วิทยาลัยสงฆ์ภาคทักษิณ
ส่วนเงินรางวัลผู้ทำคุณประโยชน์แก่พุทธศาสนาก็ได้มอบให้แก่มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั้งหมด เพื่อเป็นทุนการศึกษาของ

พระภิกษุสามเณร และงานนิพนธ์ของท่านบางเรื่อง ออกมาตามโอกาสอันควร อย่างเช่น เมื่อมีกรณีพฤษภาทมิฬ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ท่านมีหนังสือเรื่อง “การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย” ซึ่งมีเนื้อหาที่ให้คิดว่า “ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนเป็นธรรมาธิปไตย” หรือเมื่อเกิดเรื่องอื้อฉาวทางฝ่ายสงฆ์ ก็มีหนังสือเรื่อง “เมืองไทยจะวิฤติ ถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต” เป็นต้น

หลังจากที่องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ UNESCO ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ถวายรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ เมื่อวันที่ ๒๐ เดือนธันวาคม ๒๕๓๗ แล้ว นับจากบรรพชามากกว่า ๔๕ ปี พระพรหมคุณาภรณ์ก็ยังคงอุทิศตัวให้กับงานเผยแพร่พระศาสนาต่อไป และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ช่วยสั่งสอนบุคคลในสังคมให้ปฏิบัติตนโดยการใช้อำนาจนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุขสงบและสันติภาพ ถึงปัจจุบันจะยังมีปัญหาด้านสุขภาพพลานามัยอยู่เสมอ ท่านก็ยังคงแสดงธรรม บรรยายธรรม เขียนหนังสือธรรม และเขียน.. เขียนต่อไปอีกเรื่อยๆ นับได้ว่าท่านเกิดมาเพื่องาน งานนี้เพื่อธรรม ธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และธรรมนี้เพื่อประชาชนชาวโลกทั้งมวล จักสู้สันติภาพอันแท้จริง

ผลงานนิพนธ์

การเผยแพร่พุทธศาสนา เป็นภาระกิจหลักของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ไม่ว่าจะเป็นการบรรยาย ปาฐกถา ธรรมกถา และธรรมเทศนาที่ได้รับนิมนต์ไปให้ความรู้ทางวิชาการ แก่พุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้มีผู้นำไปพิมพ์เผยแพร่เป็นจำนวนมาก

เหตุผลประการหนึ่งที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) สามารถนิพนธ์หนังสือ ได้มากมายและน่าสนในก็เนื่องด้วยท่านเจ้าคุณเป็นผู้ที่ชอบอ่านและทำการย่อความสั้นๆจากประเด็นเนื้อหาต่างๆแล้วนำมาประมวลเป็นความรู้ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จึงส่งผลต่องานนิพนธ์ทั้งในลักษณะตำรา เอกสารทางวิชาการ หนังสืออธิบายธรรมทั่วไป งานนิพนธ์ที่ได้รับการยกย่องว่ายอดเยี่ยม คือหนังสือชื่อ **พุทธธรรม** ซึ่งได้รวบรวมแก่นของพระไตรปิฎกไว้ทุกแง่ทุกมุม นอกจากนี้ยังมีหนังสืออื่นๆ ที่เป็นที่ยอมรับและใช้เป็นตำราอ้างอิง ได้แก่ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลศัพท์ ธรรมบุญชีวิต การศึกษาของคณะสงฆ์: ปัญหาที่รอทางออก การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ นิติศาสตร์แนวพุทธ สิทธิมนุษยชน: สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม พระพุทธศาสนาในอาเซียน** ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมประวัติการเผยแพร่พุทธศาสนาในประเทศ

ต่างๆ ของทวีปเอเชีย เช่นกัมพูชา เกาหลี จีน ญี่ปุ่น ทิเบต ไทย เป็นต้น และหนังสือเกี่ยวกับพระธรรมวินัย ได้แก่ *กรณีสันติอโศก* และหนังสือ *กรณีธรรมกาย: บทเรียนเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนา* เป็นงานเขียนเพื่อหักล้างลัทธิมิชฌาติฐิ ในพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสงฆ์ด้วยกันเอง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ไม่เพียงแต่จะมีความปรีชาสามารถเฉพาะ งานเขียนภาษาไทยเท่านั้น แต่ยังมีผลงานเป็นภาษาอังกฤษไว้มากมายเช่นกัน อาทิ *Thai Buddhism in the Buddhist World* โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป และอเมริกา นอกจากนี้ยังมีหนังสือชื่อ *Buddhist Economics, A Buddhist Solution for the Twenty - first Century* เป็นต้น

ผู้ปกั้มกัทุน

พื้มพื้หนั้งสื้อชรรรททาน แลล่บั้นทื้กชื้ดื้ชรรรทบรรรยย

มอบให้้แก่ มุลนื้ชติภูมื้ ป. อ. ปยุตตุ้โต

เพื่้อแจกมอบแก่ภูตติมิตร แลล่สาชุชน

นื้งานททำบญุครบ ๑ ปี วันเปดชติภูมื้สทาน ป. อ. ปยุตตุ้โต

๑๒ มกราคม ๒๕๕๐

นายแพทย์เกชม - คุณนุกุล อารยงกูร

คุณสันต์ - คุณประจวบ อารยงกูร

คุณกานดา อารยงกูร

คุณธวัช - คุณบุบผา คณิตกุล

คุณสุวัฒน์ - คุณคันสนีย์ ประจกการ

คุณอุโฆษกั - คุณพิลดาพรวรณ อารยงกูร

คุณสมชาย - คุณชนิษฐา ตั้งพัฒน์เจริณ

คุณคเนสรื้ - คุณศรัณยา อารยงกูร

คุณณรงคื้ - คุณเกศวานุช ผู้พัฒนพงคื้